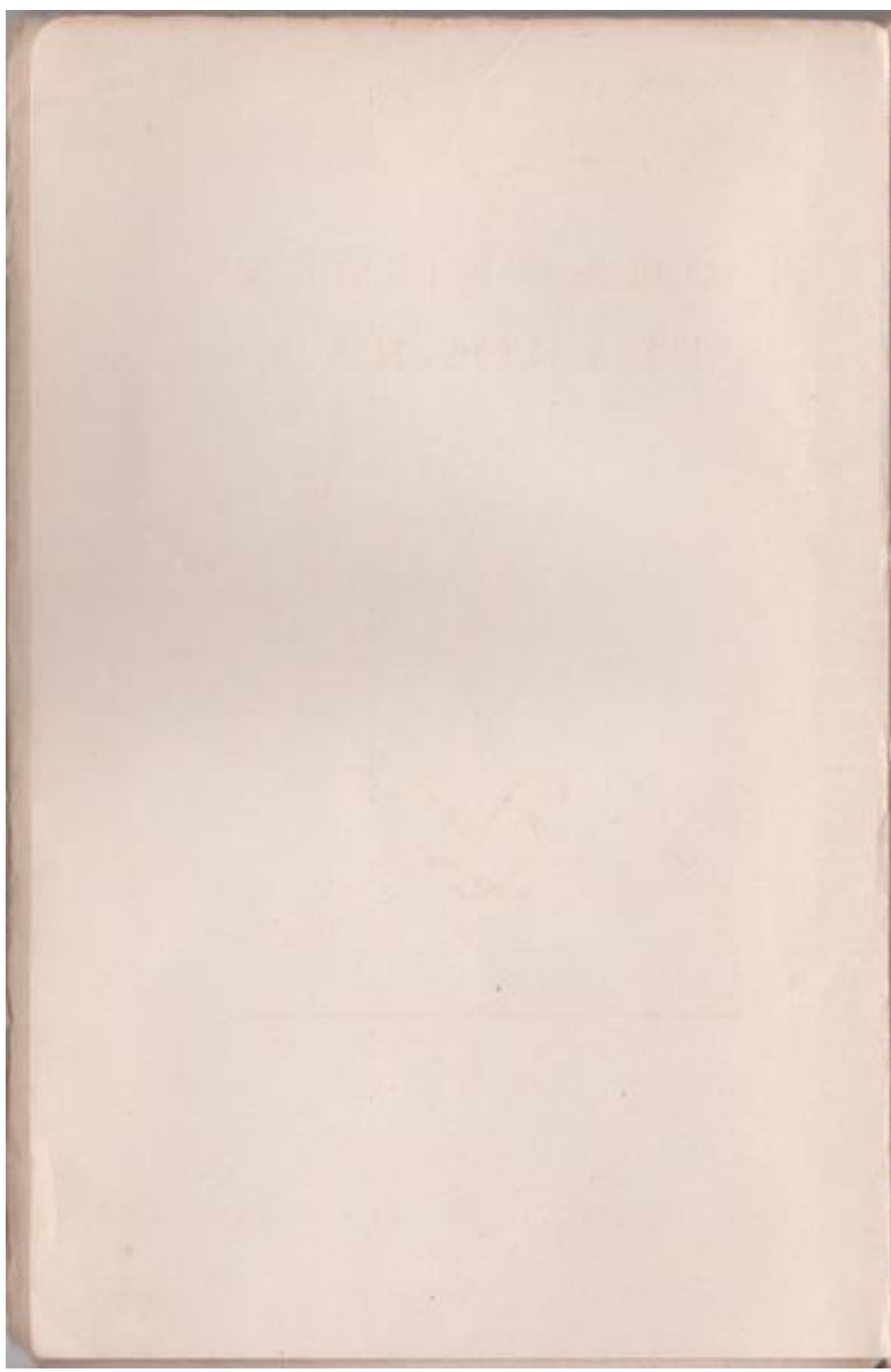

75

T O R A G A R M
I B O L S J E V I S M E N S P E T R O G R A D

I BOLSJEVISMENS
PETROGRAD

AV

TORA GARM

S T O C K H O L M

AKTIEBOLAGET LJUS

F Ö R L A G

STENHOLM
PAPPER

PAPPER FRÅN LESSEBO

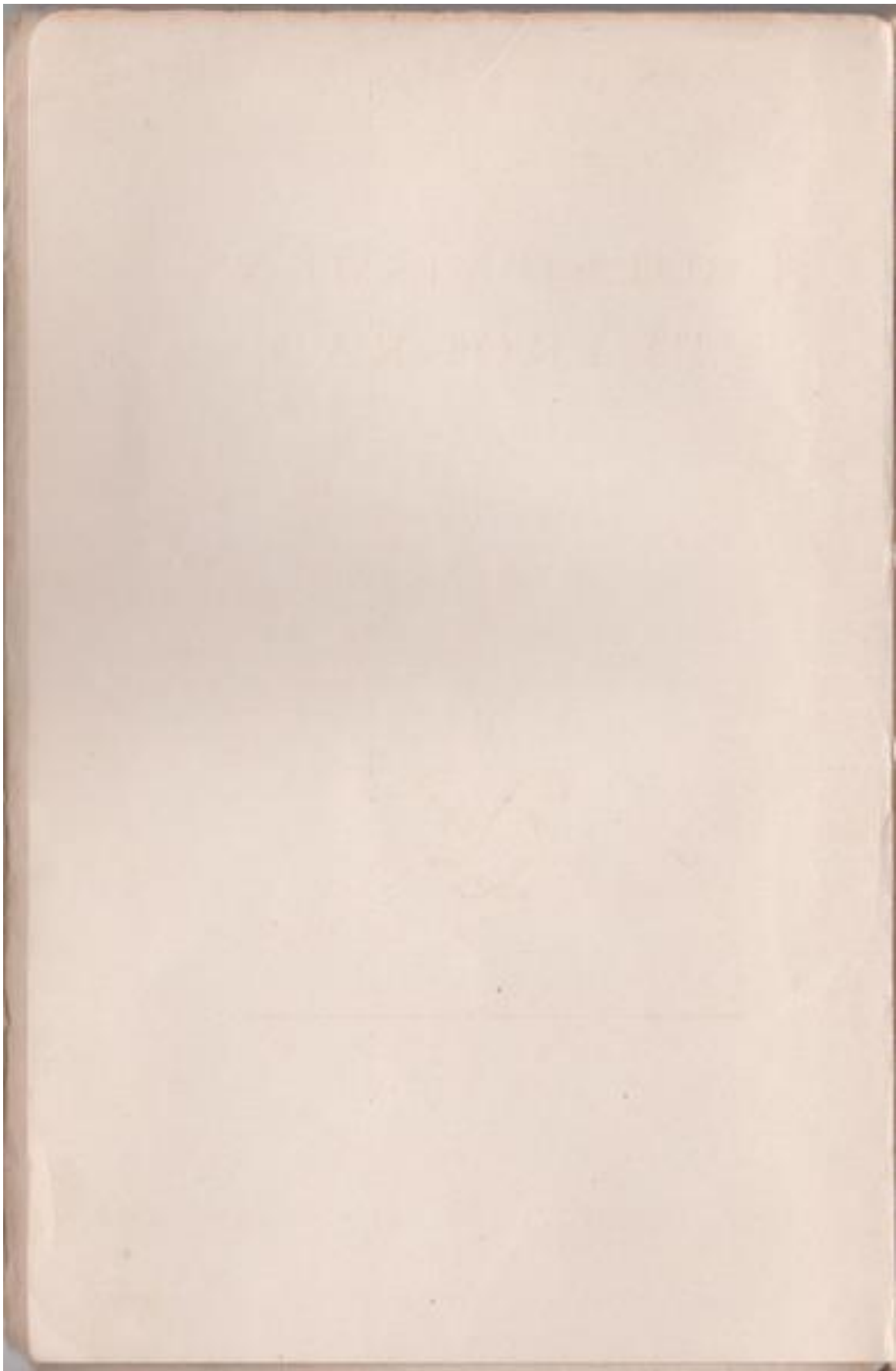
STOCKHOLM 1918

TRYCKT HOS P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG

181629

En dag i februari skickades jag av Dagens Nyheter till Petrograd för att under ett par veckors tid i denna villervallans stad hämta intryck, lämpliga att återges i tidningen. De skildringar, vilka sågo dagen efter denna färd, äro desamma som följa, skrivna alltså med journalistisk hastighet och koncentreringskraft, utan avsikt att fylla några som helst litterära anspråk. De äro däremot fullt överensstämmande med sanningen, hur överdrivet och otroligt mycket i dem än kan förefalla. Det är nämligen lättare att draga från än lägga till, när det gäller att ge bilder från anarkismens huvudsäte i världen, där allt huvudlöst och laglöst mellan himmel och jord kan inträffa och där fantasibilder fördenskull äro alltför lättköpta för att fresta.

En mera förfaren penna än min enkla kvinnliga, med längre tids studier att bygga på, kommer naturligtvis i sinom tid att i volymer skildra denna märkliga historiska period, då bolsjeviker och anarkister höllo knutpiskan i Ryssland; detta är bara en liten första överskumning.

Första intrycket av Lenins och Trotskijs idealstad.

Petrograd i februari 1918.

Jag for med god tillförsikt, fyra stora kollyn handbagage och heta förhoppningar att få uppleva åtminstone några tryckvärda sensationer. Redan i Torneå fick jag den första. En ryss hade mördat en finne på isen. Vi måste skynda oss över gränsen, innan oroligheter utbröto, och när vi hunnit ett stycke ut med släden visade oss kusken de färska blodspåren i snön.

Så började min utlandsresa med blodspår, och i sådana fick jag trampa mest under hela färden.

I Torneå råkade jag ut för en utomordentligt charmant passofficer. Han var mycket ung, talade nio språk flytande och var rysk adelsman. Det var dock intet av detta, som gjorde honom så beundransvärd, utan hans sätt att behandla min patienskortlek, vilken på obekant sätt kommit ned i min kappficka. Den främtogs mig vid visiteringen och förelades de två pass-

officerarna. Min sedermera charmante officer kastade den i papperskorgen med ett myndigt: Kortlekar äro synnerligen förbjudet gods! Jag kastade en blick på honom, som måtte varit rörande, ty en liten stund senare kom han in i den ruskiga väntsalen, och han hade min kortlek i handen.

— Sådant får på inga villkor införas, sade han igen; det är till och med straffbart.

Och så lade han leken framför mig, vände drömmande bort sin blick, och när han återvände till verkligheten var leken försvunnen. Vi sökte förgäves efter den, men det var den charmantaste passofficer jag träffat.

Från Helsingfors var jag i sällskap med de tio frälsningsofficerare som reste ut till Petrograd för att sluta sig till den nystartade armén därute. När vi passerade Viborg satt hela tåget med hjärtat i halsgropen, ty det föregående hade blivit beskjutet: två personer dödade, fem sårade. Vi kommo i väg fem minuter innan striden blossade upp igen. Tåget efter oss blev kvarhållet och passagerarna plundrade. Vid varje station stego väpnade rödgardister på med en järnvägstjänsteman mellan sig. Dessa stackars tjänstemäns öden fingo vi sedan höra: de fördes till nästa station, leddes ut i skogen och skötos.

I Bjeloostrov kvarhöllos vi alla och fingo sedan

följa med ett extratåg, som utgick från gränsen. Anledningen var, att vi hade så stort bagage, som skulle visiteras. Den passofficer, som var vaken det var mitt på förmiddagen —, väckte två andra, som sovo på golvet. Dessa störtade yrvakna upp, öppnade två väskor, klistrade lappar på allesammans och körde sedan ut oss på perrongen.

Vi fingo vänta två timmar på extratåget, och en gammal finländare upplyste oss om att tre ting borde vi lära innan vi överstego gränsen till bolsjevikernas Ryssland: för det första tålamod, för det andra tålamod och för det tredje — tålamod. Samma gamla herre sade till mig, när vi skildes åt på finska bangården i Petrograd:

— Nu har ni stuckit huvudet in i varggapet, det vill till att komma helskinnad härifrån!

Hade han sagt detta tio minuter förut, skulle jag ha skrattat bekymmerslöst, men nu teg jag, och det tämligen betryckt. Vaxljusen brunno visserligen milt framför madonnans bild i väntsalen, men genom den öppna dörren trängde ett sådant besynnerligt irriterande ljud.

— Vad är det? frågade jag någon i min närhet.

— Kulsprutor; det är nog vinplundring på Litenij prospekt.

Mitt första intryck av Petrograd var som det skulle vara: när jag släpptes ut från stationen, var jag säker på att ha råkat i en vildmark. Ingen gata såg jag, bara kolossala snömassor och mellan dem en väg, som gick i djupa vågor. Tysta strider utkämpades vid spårvägshållplatsen, en herre föll omkull när massan trängde på, och de andra sprungo över honom. Isvostjikerna skreko som om kniven sutte i dem, och en herre bredvid mig, som skulle köpa en tidning, fann att man stulit hans pengar genast han steg av tåget. Över allt detta spreds ett snålt lyktsken, föll en tjock dimma och hördes kulsprutornas smatter från grangatorna.

Ingenting i denna situationsbild är överdrivet, den är precis sådan jag minns den och som den var. Frälsningsofficerarna och jag längtade ögonblickligen hem igen.

Därmed var det inte slut med sensationerna denna första kväll. En isvostjik skjutsade mig till Vasilijostrov prospekt, där huset nummer 79, en stor, elegant villa, är upplåtet till de frälsningsofficerare som kommit från Sverige. Villan, som överlämnats precis som den stod, fullständigt möblerad, äges av en furstinna Tjertkov, mor till en av Tolstojs mest omtalade an-

hängare. Furstinnan har för att komma från oroligheterna flyttat till Finland. Hade villan under denna tid fått stå obebodd, skulle bolsjevikerna ögonblickligen lagt beslag på den. Här inbjöds jag att bo första natten.

I hörnet av de stora gatorna Nevski och Morskaja hejdade sig kusken och pekade nedåt den sistnämnda gatan. Han ville köra vidare, men jag ryckte honom i skärpet. Vad såg jag! Soldater och civila i vildaste strid med varandra. Skotten haglade, från taket mitt över gatan smattrade en kulspruta, men den träffade tydligen ingen. Det var heller inte meningen, fick jag senare höra. Kulsprutorna ha vid sådana tillfällen endast i uppdrag att skrämma bort människorna från stridsplatsen. Men för bösskotten stupade många; medan jag stod upprätt i släden och skräckslagen bevittnade det otroliga skådespelet, föllo två soldater döda i snön.

För vad hade då dessa två unga soldater givit sina liv? För sprittunnorna och vinbuteljerna, som de tillsammans med - några vänner plundrat ur en av gatans största vinkällare. Sedan hade de råkat i gräl om bytet, fyrat av några skott och därmed lockat dit några av de farliga element, som av bolsje-

Дворники!

Полно вам быть сторожевыми собаками, оберегателями нужного добра. Бѣдным не нужна охрана. Богатых преступно охранять. Поймите! от кого же их оберегаете? От бѣдных, от вас самих! Раскройте ворота, пусть придут истинные хозяева, бѣдные, и возьмут свое добро.

Творите Анархію!

Швейцары!

Полно лжеклясть, полно пресмыкаться. Стыдно человѣку быть рабом. Взгляните на себя, или на прижимниц. Господа вас кормят отбросами от своего стола. Голодным вы лижете ноги ваших хозяев. Ваши дѣти чихают во мракъ и сырости под лѣстницей, а в господских дорогах сылет солнце в радость. Распахните двери! пусть войдут чуждыми дѣти в храмы и дворца, пусть зарумянятся у них бѣлые шени, зажгутся потухшие глаза. Пусть ваши дѣти знают веселье и радость за то, что вы их не знали.

Творите Анархію!

Обитатели тьмы! Мы зовем вас к свѣту, к солнцу, к равенству.

Всѣ мы равны. У всѣх нас одинаково течет кровь, бьется сердце, дерзает мысль, пламенѣет гитъ. Творите равенство.

Творите Анархію!

Владельцы дворцов и особняков! Если не желаете равенства, то поселитесь же вы в подвалы, под лѣстницы, в сырые углы.

А мы идем к свѣту, к солнцу.

Творите Анархію!

ETT UPPROP TILL GÅRDSKARLAR OCH PORTVAKTER PÅ FÖRSTA SIDAN AV ANARKISTERNAS TIDNING, ETT AV DE FÅ FRIA PRESSORGANEN I PETROGRAD.

ETT UPPROP TILL GÅRDSKARLAR OCH PORTVAKTER PÅ FÖRSTA SIDAN AV ANARKISTERNAS TIDNING, ETT AV DE FÅ FRIA PRESSORGANEN I PETROGRAD

Gårdskarlar! Det är nog för eder att ha varit bandhundar, väktare av andras egendom, fattiga behöva ej någon väktare. Det är ett brott att skydda de rika. Må ni förstå: för vem vaktar ni de rika? För de fattiga, alltså eder själva. Öppna portarna, må de verkliga ägarna komma — de fattiga — och må de ta sin egendom i besittning.

Utbred anarkismen!

Portvakter!

Nog trälät, nog krupit. Skam att vara slav. Se hur ni varit förnedrade. Herrskapen utfodra eder med avfallet från sina rika hord. Hungriga ha ni slickat edra herrars fötter Edra barn försmäktade i mörker och fukt, under trapporna, men i de herrskapliga gemaken skiner solen och glädjen. Fort upp med dörrarna, må edra barn träda in i templen och palatsen, må deras bleka kinder bliva röda, må deras slocknande ögon åter glänsa, må edra barn lära känna fröjd och glädje, emedan ni aldrig har känt eller erfarit detta.

Utbred anarkismen!

Mörkrets invånare! Vi ropa eder upp till ljus, sol och jämlikhet. Alla äro vi lika. Hos oss alla flyter blodet lika, slår hjärtat, arbetar tanken, flammar hatet. Skapa jämlikhet.

Utbred anarkismen!

Ägare till palats och villor? Om ni inte vilja jämlikheten, så flytta ned i källarna under trapporna i de fuktiga hörnen. Men vi gå till ljus i solen.

Utbred anarkismen!

vikerna kallas anarkistiska oroselement och från vilka de officiellt ta avstånd, fast de ge dem fullständig tryckfrihet med flera speciella rättigheter.

Vid sådana tillfällen blir det ett verkligt litet krig utanför källaren, och många lik släpas till Neva. Stora tunnor vin spillas i raseri ut på gatan, men många partier forslas till kommissariaten och soldaternas inkvarteringsställen. Jag har sett stora trälådor med ouppdragna vinflaskor i flera kommissariat. Och ändå är det officiellt omöjligt att spåra upp en enda vinflaska i hela Petrograd.

Efter denna syn var jag på det klara med att ingenting kunde vara mera riktigt än att jag stuckit huvudet in i ett varggap. Var fanns polisen, milisen eller någon man kunde kalla på till hjälp? Jag trodde inte mina öron: I Petrograd finns ingen ordningsmakt att anropa, när man blivit bestulen, överfallen eller eljest rättslöst behandlad. Visserligen kan man lätta sitt hjärta med ett besök i Smolnij, där det finns alla möjliga olika kommissariat inrättade, som officiellt skola vara ordningsmakt, men inte i nio fall av tio lära de hjälpsökande få någon valuta för sitt besök.

Och visserligen utfärdades under min vistelse där — torsdagen den 7 februari — ett dekret i Pravda så lydande:

Alla tjuvar och banditer befallas härmed att inom tjugufyra timmar lämna staden. I annat fall komma de att skjutas var de påträffas, men någon större trafik på järnvägarna förmärktes nog inte efter denna allvarliga uppmaning.

Isvostjiken begärde fyrtio rubel för resan, som tog en halvtimme ungefär. Vi förstodo nämligen inte att pruta; senare, när jag lärt den konsten, for jag samma sträcka för tio rubel. En gång råkade jag på en tysktalande isvostjik och frågade honom, varför de begärde sådana hemska pris; om det också var flera hundra procent dyrare att leva än förr, motiverade det väl inte att de höjt taxorna med flera tusen?

— Därför att tre gånger i veckan, åtminstone, bli vi plundrade på hela vår dagsförtjänst av huliganerna; detta måste vi naturligtvis beräkna när vi ta betalt.

Jag hade ännu ett litet äventyr denna första kväll. Mitt bagage hade kommit fel och hamnat på en slumstation i närheten, och i sällskap med en slumsyster hämtade jag det.

Vi buro min reskorg emellan oss och halvsprungo hem genom de mörka gatorna. Dimman var så tät, att vi inte sågo en meter framför oss. Jag hoppade

därför högt av förskräckelse, när två soldatklädda personer stannade framför mig och den ene frågade — jag fick det översatt efteråt:

— Vad ha ni i korgen? Öppna! Och han petade med bajonetten i tygöverklädseln, så att det blev ett stort hål.

— Det är böcker, svarade slumsystemen. --

Vad för böcker?

— Frälsningsarmens!

— Lås genast upp!

— Vi ha ingen nyckel; den ligger på frälsningsarmen. Följ med dit skola vi visa er böckerna.

— Drag åt — och så något som slumsystemer inte ville översätta.

Efter allt detta tänkte jag åter på den gamla finländaren. Han hade verkat litet löjligt överdriven, men i tät dimma och kvällsmörker är Petrograd, Lenins idealstad, för vars uppbyggande denne härskare strävat hela sitt liv och hans föräldrar dömts till döden, ganska mycket likt ett stort, glupskt odjur.

En promenad på Nevskij.

Petrograd i februari 1918.

När jag vaknade den första morgonen i Petrograd hade jag, uppriktigt talat, redan fattats av en häftig hemlängtan. Vid matbordet kvällen förut — det fattiga, tomma bolsjevikmatbordet, som avskedar alla magar lika hungriga som de komma — hade Rysslands huvudstad utmålats för mig i sådana dystra färger, att en närmare bekantskap därmed var föga lockande. Det låg ju ingen poesi över utsikten att få ett skott på måfå av en främmande man, som bara ville åt ens pälskrage eller plånbok eller kanske rentav hade tänkt träffa någon helt annan person.

Särskilt skulle jag akta mig, när jag passerade tvärgatorna; det kunde nämligen hända, att någon stod på lur bakom hörnet och sköt i avsikt att träffa den första bästa som gick förbi. De, som berättade, hade själva sett sådana händelser. Sedan drogos de sårade in i en portgång, plundrades och buros till Neva.

Efter detta beslöt jag att alltid åka spårvagn. Vilka svårigheter som voro förknippade härmed be-

2-181629. Garm, I bolsjevismens Petrograd.

skrevos genast så gott sig göra lät, och jag förstod att detta var heller ingen räddning att bygga på.

Det var därför med ganska avsvalnad sensationslystnad jag i sällskap med en hjälpsam svensk gick ut att beskåda Petrograd i dagsljus.

Luften var klar och bitande kall. Människor huttade och fröso, fast de voro insvepta i alla möjliga tänkbara plagg. Damer gingo i herrockar, och herrar hade dukar om huvudet. Mitt sällskap upplyste mig om att de förstnämnda säkert tillhörde den kategori, som blivit plundrad på sina egna varma plagg - bourgeoisien, med andra ord, vilket är det största skällsord, som brukas i Ryssland för närvarande.

Emellertid hade dagsljuset ett förunderligt lugnande inflytande. På dessa stora, ljusa gator, över vilka solen sken och människorna promenerade fram så lugnt och obesvärat, måste man kunna gå trygg. Jag påpekade också för min följeslagare, hur löjligt gärna folk vill skrämma upp varandra och göra allting värre än det är i verkligheten.

-- Jag skall säga er, att vad ni i går fick höra om osäkerheten på gatorna var i stället för överdrivet ganska mycket förmildrat. Om ni inte är när-

EN GATUSPÄRR AV RÖDGARDISTER.

varande till exempel just där de skjuta, beror det på för det första, att man numera inte skjuter så allmänt vid dagsljus, och vidare, att det finns tre miljoner människor i Petrograd, så att de hundrade, som varje dygn mördas, behöva inte bli det mitt för edra ögon. Denna beräkning är gjord bara efter de fall, som komma i tidningarna varje dag, någon officiell statistik finns

naturligtvis inte häröver, lika litet som över något annat nu för tiden.

Vi voro ännu på Vasilijostrov, Stora prospektet. Framför ett hörnkapell säg jag en yngre, välklädd herre ligga på knä i kölden och snön och oupphörligen göra korstecknet framför madonnan. Mitt sällskap kände mannen och ville träffa honom. När han kom fatt oss, fick jag höra att han var ingenjör vid ett stort tyskt-ryskt företag i retrograd. Han var den mest betryckta människa jag ditintills hade träffat i mitt liv; det verkade otroligt att en ung, kraftig man kunde så totalt förlora kuraget. Han svarade i början bara enstavigt på min följeslagares frågor, tyckte det var omöjligt att leva och såg sig ingen råd.

Detta var det första fall av verklig djup förtvivlan jag träffade därborta; sedan hörde jag nästan bara sådant.

Fabriken, där denne ingenjör var anställd, ägdes nu av arbetarna, själv var han kadett och som sådan avskydd. Någon lön fick han i likhet med de andra ingenjörerna inte ut — de checker, som på arbetarnas order utlöstes av bankerna, räckte endast till arbetarnas egna uppskruvade löner. För övrigt stod fabriken stilla av brist på råmaterial.

Nå, men varför reste han inte hem till familjens egendom utanför Moskva? Därför att familjen hade

ingen egendom längre; den var tagen av bolsjevikerna, och var han hade sina föräldrar visste han inte; han hade ingenting hört på flera månader. Från sin syster hade han samma dag fått ett försenat brev, som berättade att hennes man, förr en mycket förmögen man, nu var alldeles utblottad. Hans egendomar voro tagna, pengarna sutto i bolsjevikernas banker, och hans aktier voro ju värdelösa.

Därför lag den unge ingenjören alldeles tillintetgjord i snön framför madonnabilden och bad i sitt hjärta att Lenin, denne blinde däre, som han kallade honom, eller också förhärdade usling, måtte få sitt hårda syndastraff.

Vid Nikolaibron fick jag nästan en chock. Det var nämligen också första gången jag såg en ihjäl-skjuten häst ligga på gatan och hundar gnaga på hans kött. Det var en vedervärdig syn, och stanken av färskt kött tog bort aptiten för hela den dagen. När jag gick tillbaka några timmar senare, hade hundarna slitit upp buken på hästen.

Detta var dock inte det värsta i historien. Värre var det, att denna häst låg på samma ställe i precis fjorton dagar, innan han forslades undan. Då hade han dock varit översnöad, så att endast konturerna

syntes. Han låg mitt i vägen, varför alla fordon, som måste denna förnämt trafikerade väg, fingo göra en lång omväg för att komma fram. Ingen människa kom dock på den iden att ta bort hästen, fast han låg endast några steg från Neva.

Vem fick göra det till sist i detta svaboda-land? Jo, fyra officerare, som förtjänade fem rubel vardera för besväret. De arbetade i timmar därmed, och en av dem hade både S:t Georgs- och Vladimir-orden på bröstet. Till höger om bron finns det en tobaksaffär, och utanför denna stodo i kö åtminstone två hundra soldater; ingen av dem rörde ett finger till hjälp vid bortforslandet av hästen, men några slog sig på knäna och skrattade, när de sago officerarnas knog.

En promenad på Nevskij i början av februari skulle lönat sig att filma. Den breda gatan såg ut att vara uppfylld av översnöade berg, över vilka människoköer kravlade, och det var så halt, att man måste gå fram som med skidor på glatt is. Ingenstans sandade man. Bron med de fyra ståtliga bronshästarna på Nevskij var livsfarlig att komma över. Där kravlade alltid några människor och hästar, och oftast reste sig de senare aldrig mera.

Under min vistelse i Petrograd såg jag i medeltal åtminstone en stupad häst varje dag ligga övergiven på gatan. De stackars djuren voro i likhet med

GATUBILD.

människorna oerhört undernärda, men de drevs fram som maskiner, ibland med meterlånga sår utmed sidorna. Ägarna bry sig inte om att de dö som flugor. Havren kostade i februari 50 rubel pr pud, d. v. s. något över 16 kg., och det är ganska mycket i ett land, där varje medborgare inte får ut mer än i allra bästa fall sexhundra rubel i månaden från bankerna.

och därför lägger man inte på sinnet om hästen stumar eller säljer honom gärna för tjugufem rubel.

Ingenting är så vanligt som beväpnade soldat-skockor med en man emellan sig, vilken skall stånda till ansvar för någonting, eller biler och lass med beslagtagna varor, omgärdade av soldater. Allting beslagtages nu i Petrograd; vart det sedan tar vägen veta endast bolsjevikerna, främst de soldater och gardister, som utföra de s. k. uppdragen. Först tycker man att synen är hemsk, men man vänjer sig vid allt, till och med att få en bösskolv mot bröstet med uppfordran att visa sitt pass.

Detta hände mig första dagen. Jag hade varit inne på Polska kafeet mitt för hotell De l'Europe och ätit en dålig middag — litet längre fram fann jag samma anrättning lukullisk. Framför hotellet stodo ett hundratal beväpnade soldater uppradade och mitt på gatan utanför dem en massa människor som åskådare. Det var inte svårt att förstå vad som var på färde. Naturligtvis så kallad husundersökning på det stora hotellet. Man sökte misstänkta personer där, kontrarevolutionärer, alla dörrar voro låsta, och inne i hotellet voro gardisterna i farten.

En mängd hotellgäster stodo utanför och voro mycket nervösa. Var det huliganer, som plundrade, eller verkligen en ärlig undersökning? Det var inte mer än några dagar sedan hotell Dagmar hade påhälsning av en hop, som togo med sig allt vad de kommo över och bland annat, påstå Petrogradsvenskarna envist, körde vår egen borgmästare ur hans ärligen betalda säng ut på gatan. Lenin beklagade, men något mer gjorde han heller inte.

Denna gång togo soldaterna ingenting nämnvärt. Vi hade trängt oss genom hopen och in i kaféet Pekar i samma hus som hotellet. Mitt varma hopp slog inte fel. Rätt som det var öppnades dörrarna, och en kolossal soldathop trängde in. En dam bredvid mig blev alldeles blek. Hon trodde, att bössorna skulle brinna av allesammans, så vårdslöst hanterades de av soldaterna. Men det var inte farligt alls. Var och en fick bara lov att dokumentera sig, och så var saken klar. Alla lydde blixtnabbt, inte en stavelse yttrades under hela besöket. Det låg liksom en darrning i luften, och den gällde säkert vars och ens plånbok, som efteråt blev allmänna samtalsämnet.

Väglaget på gatorna kan inte beskrivas. Isvostjikerna hoppa fram i verkliga små sjöar, upp på berg och ner i djupa dalar. De enda som gå sin bana rakt äro spårvagnarna; de fara fram så att vattnet yr

om dem. De äro nominellt omöjliga att användas av damer, men även många sådana ha dock tränat sig i spårvagnssporten, vilken är förenad med en av de större livsfarorna i Petrograd. Stannar vagnen en meter längre fram än beräknat, trycker hela massan på med en' sådan fart, att de främsta falla omkull och de andra springa över dem. Ofta hänga ända till tio personer som en lång svans utanför dörren. Man står på varandras fötter och omfamnar varandra.

Hela Nevskij är ett virrvarr. Man möter alla otänkbara typer, bara inte eleganta. En gång lär Nevskij ha varit en mondän gata, präglad av renlighet och ordning, nu har den blivit sin egen motsats. Tiggarna översvämma den; invalider utan armar och ben rulla sig fram i snön, krigsfångar, österrikiska och tyska, promenera i hopar, men först och främst stå långa köer av soldater utanför varje tobaksaffär. Soldaterna arbeta aldrig — för resten, det gör ingen människa. De, som vilja arbeta, få inte lov och 'de, som inte vilja, kan ingen människa tvinga. Portvakterna, som ha — eller rättare hade -- skyldighet att hålla gatan utanför huset snygg, göra nu ingenting.

— »Förr hade de 12 rubel i veckan och arbetade som svin», upplyste mig en förbittrad isvostjik. »Nu ha de 250 och leva som herremän gjorde förr i tiden.

Det stod också en ironisk historia i Nasj Vjäk, f. d. Retsch, kadetternas organ, om detta förhållande. Man hade kommit över en arbetsklädd man, som skottade snö. Folk, som trodde att han var sinnesrubbad, tog fast honom och förde honom till undersökning. Det framgick slutligen, att han var dvornik, d. v. s. portvakt. Man vågade inte släppa honom lös, utan skickade honom till ett av de tomma dårhusen, där han inspärrades.

Gatorna blevo litet hyggligare i slutet av februari, tack vare två omständigheter. Först och främst genom officerarna, banktjänstemännen m. fl., som av svält drevos att söka sig arbete av vad slag som helst. Längs hela Nevskij stodo officerare med hacka och spade och arbetade i sitt anletes svett. De kunde därigenom tjäna fem rubel om dagen, vilket var det enda de flesta hade att livnära sig på. Det var förstås inte mycket, då man betänker, att ett det allra enklaste mål mat man kunde komma över kostade denna summa. Jag säg en överste arbeta på det sättet, och jag köpte en gång Pravda av hans dotter.

De tjugofem kopek jag ville ge henne i överbetalning tog hon inte emot, men det gjorde andra hennes gelikar mycket gärna. Petrograds nyaste tid-

ningsförsäljare äro nämligen societetsdamerna. De gå omkring på gatorna och kafeerna i eleganta skinnkappor, gammal fitness, och ropa ut sina tidningar.

Bolsjevikerna blevo onda över detta. Jag bodde nämligen hos en bolsjevikisk kommissarie, så jag vet det. De tyckte det var oförsvarligt av dessa friska unga kvinnor, som likaväl kunde ta tjänarinneplatser, att konkurrera ut fattiga arbetarpojkar. Frågan hos vem de skulle kunna få tjänarinneplatser nu i Petrograd, besvarade aldrig min bolsjevik.

Den andra orsaken till att gatorna plötsligen blevo så snygga var ett dekret, utfärdat av Lenin, som bestämde att tre personer ur varje hus, män och kvinnor under femtio år, skulle ut på gatan och skotta snö. Alla husets invånare måste avlösa varandra, så att alltid någon var ute.

Trotskijbron, framför vilken var den djupaste pölen i staden, blev på detta sätt rengjord. En bland dem, som har äran därav, var direktör Lindkvist för Gasaccumulator. Han talade om, att man hittade en häst i vattenpölen.

De stora basarerna vid Nevskij, som underlåto att skotta bort snön utanför sitt komplex, fingo böta 900,000 rubel. Man sade, att bolsjevikerna behövde denna summa för att betala rödgardisterna, vilka alltså oftast hota med uppror, om de inte få som de vilja.

En underlig bal.

Petrograd i februari 1918.

Ibland såg man i Petrogradtidningarna en liten notis, isom berättade, att bilen med de maskerade passagerarna åter varit synlig på Nevskij.

Det finns gott om biler i Petrograd, fina f. d. privata, numera prydda med revolutionslyktan, alla utan undantag i bolsjevikernas tjänst. Den, som for nattetid med maskerade män, hade också den glimmande röda lyktan, men man sade att i stället för att med tutningar ange sin ankomst sköt den maskerade chauffören. Passagerarna hoppade sedan ur och plundrade de mötande in på bara kroppen. I det senare låg ingenting nytt eller överraskande, men det där med maskeringen var länge en gåta.

Varför i all världen gjorde sig människorna detta besvär — för vems skull? Vad hjälper det, om utplundrade Petrogradbor ha ogärningsmännens drag i detalj inpräglade i sitt minne, när det ändå inte finns någon som rör ett finger för att fånga in dem?

Gåtan löstes så småningom. Det hela var bara ett lustigt skämt. Det var några glada tavarisjtsji, som varje natt voro på maskeradbal och svalkade sig med en plundringsutflykt, när lusten föll över dem.

Kanske var det därför som maskeradbal var tidens nöjeslösen i Petrograd. Teatrarna t. ex., i det föråldrade skick, vari de ännu befunno sig, vilket jag närmare skall behandla senare, passade inte för de tongivande i frihetslandet. Är Goethes krångliga opera för arbetarsonen, eller kan man begära att soldatänkan skall kunna njuta av Shakespeares märkvärdiga dramer ? frågar kultusminister Lunatjarskij.

Nej, det kan man inte; men dans och musik är för alla, och därför har man t. ex. beslutat söka ställa det så, att baletten på f. d. kejserliga operan, Marienskij-teatern, någon gång då och då skall uppträda och dansa för att roa auditoriet på soldattillställningarna. Med tanke på all den fröjd teaterfolket, rätt använt, är i stånd att bereda Petrograds nuvarande herrar ha skådespelarna blivit bolsjevikernas älsklingsbarn och få alla möjliga förmåner.

Bland annat undgå de stundom att bli plundrade. Novaja Zjiznj, Maxim Gorkis tidning, berättade en morgon, att kvällen förut hade en av Alexandrinskijteaterns primadonnor blivit överfallen på Marsfältet, när hon var på väg till teatern. Huliganerna hade

tagit från henne pengarna och pälskappan. Hon hade sagt till dem, att de kunde hålla till godo med alltsammans, men hälften av pengarna måste de ge åt isvostjiken som betalning, ty hon måste nödvändigt till teatern i rätt tid.

— »Men varför sade ni inte det genast, så hade detta aldrig hänt!» sade de soldatklädda gentlemännen' och lämnade tillbaka hela rovet oavkortat.

Emellertid är maskerad nöjeslivets kulmen nu. I alla spårvagnar och på vartannat hus annonseras den med stora, röda affischer. Folket dansar hela nätterna i Petrograd, på Börsen, i storfurstepalatsen, överallt.

— Hur kan det komma sig ? frågade jag en gång en officer, anställd i Alexandra Kollontais ministerium. Dansa de därför, att de äro glada åt att svälta och mördas? Eller är det inte riktigt som det ser ut, att det bara är för de rika, som ställningen förändrats — kanske rentav de fattiga ha fått det bättre?

Så här naivt elak var jag egentligen bara för ro skull; jag ville se bolsjevikens min. Jag blev därför överraskad av det från detta håll ärliga svaret:

— Vet ni inte att dans är det bästa botemedlet mot hunger? Balerna florerar tack vare hungersnöden, och om ni går på en sådan tillställning, skall ni se, att det inte bara är vad ni kallar folket som dansar,

utan bourgeoisien mitt ibland dem. De, som med dansen uttrycka sin livsglädje, äro väl emellertid få.

Jag blev så rörd över denna uppriktighet, att jag bad honom taga mig med en gång på en sådan bal. Så gärna! Samma kväll var det maskeradbil i armens och flottans stora salar på Litenij prospekt — skulle vi gå? »Men tag inte på er några smycken», uppmanade han efter överenskommelsen.

Det gjorde jag inte, men jag tog med mig en modig svensk herre. Det ville till att få tag i en sådan. Detta är ingen elakhet utan verkligen ett faktum, såvida jag med modig menar en sådan, som vågar sig ut efter klockan nio på kvällen. Petrograd är ju i belägringstillstånd, och egentligen får man bara vara ute till klockan sex, men denna lag, i likhet med de flesta andra, efterlevs inte. Till klockan nio kan man se folk på gatorna, men sedan börja människorna bli tunnsådda. Att ge sig ut efter denna tid är inte mod utan oförstånd och oförvägenhet, som ingen med förnuft gör sig skyldig till, sades det mig.

Jag gick alltså i sällskap med två oförnuftiga herrar till maskisen vid Litenij. Det blev en oförgätlig bal. Aldrig väntade jag att till dansmusikens toner få se sådana syner som jag fick.

I trappan upp mötte vi två beväpnade rödgardister med en ung flicka emellan sig. Hon hade druckit ett glas te, men ville inte betala, upplystes det. I nedre våningen var upprättad en provisorisk domstol med uppgift att pröva alla brott, som eventuellt kunde komma att förövas under kvällens lopp. Dit fördes den unga flickan.

Vi togo först en promenad genom de olika salarna. Denna lokal, som under gamla regimen var nog så högkonservativ, användes då för sammankomster mellan flottans och armens officerare. All möjlig elegans hade trippat fram över de konstnärligt byggda parkettgolven, förbi de stora kejsar- och officersporträtten på väggarna. De senare voro barmhärtigt nog förskonade från att se den häpnadsväckande publikomkastning, som inträffat. De voro nämligen överhängda med lakan, dock alla försedda med titthål. Kejsar Alexander II hade fått ett bajonettsnitt genom bröstet, och på annan kejsare voro fötterna avskurna. En stor, ej övertäckt, dyrbar målning, föreställande flottan i strid, var kors och tvärs genomskuren med knivar.

Vår längtans mål var byffen. Kanske skulle man till och med få bröd här på bolsjevikernas bal? Ja, en bit så stor som en skorpa, av den vanliga halmfyllda sorten, utan smör, med en liten bit korv, fick

man för 3 rubel. Ett glas te 2 rubel. En chokladkaka, som smakade sand, betingade 15 rubel.

När detta kalas skulle betalas, började serveringsflickan bete sig mycket underligt. Hon böjde sig ned och grävde ogenerat i sina strumpor. Gesten betydde bara, att hon hade alla sina större pengar ---- de föraktade Kerenskij-sedlarna — nedstoppade i strumporna, eftersom kassan så ofta blev rånad, upplyste hon.

I balsalen var dansen i full gång efter två hornorkestrar på en estrad. Jag vill inte försöka beskriva publiken. En sådan blandning får man nog inte se någon annanstans i världen. Där voro f. d. officeren med sin kusin eller umgängesvän, rödgardisten med flickan från gatan och soldaten med tjänstflickan. Alla voro vardagsklädda och ingen enda maskerad på denna bal masqué Krymplingar och lytta sutto utefter väggarna.

Det var inte vad vi skulle kalla salongsdanser, som utfördes, men dessa rytmiska danser voro en större fröjd, åtminstone för främmande ögon. Jag blev uppjuden till en masurka av en officersklädd man. Efteråt lät jag honom av pur nyfikenhet bjuda mig på te. Han talade tyska och verkade verserad. Ett brett guldarmband bar han om handleden. Det var oför-

siktigt av honom, påpekade jag. Då log han litet underligt och började gräva i sin ficka. Man spelade just »Czardasfurstinnan» inne i danssalen, och till dessa smäktande toner började min kavaljer breda ut för mina ögon — jag höll på att säga all världens härligheter: ringar, två halssmycken, en fjäril av diamanter, som jag sent skall glömma, och mycket annat. Det var inte behagligt, när han tog min hand och satte på den en ring med stor pärla — ungefär sådan som jag önskat i hela mitt liv.

Den svenske herrn hade hela tiden stått några steg därifrån, tacksam, påstod han, att jag fick uppleva ett äventyr, men nu kom han fram och bjöd upp mig till dans. Hela dansen hade jag den vackra ringen på fingret, men sedan stoppade jag den omärkligt i fickan på en herre — den ende smokingklädde på hela balen. Han blev nog förvånad vid upptäckten, men jag unnade inte pärlan åt tjuven.

Det var nämligen en tjuv. Han försvann en stund senare på kvällen, och när han kom igen, hade han sällskap med en chaufförklädd herre. Dessa två skröto mitt i salen med sina medförda dyrbarheter och bredde ut dem på ett bord. Vi balgäster skockade oss runt omkring och beundrade härligheterna; en soldat köpte ett guldur för tjugo rubel kontant, och en kravattnål av briljanter auktionerades bort.

Det var kabaret också på denna tillställning. Först sålde man bröd genom amerikanskt lotteri. En liten lytt pojke var utropare, och en ytterst distingerad ung officer pratade för brödet. Han sade inte tavarisjtsjii (kamrater), utan »mitt herrskap» hela tiden. Tydligen var det detta, som väckte ond blod. Ty när brödet var uppe i 25 rubel — det var ungefär 2 skålpund — trängde sig en liten myndig rödgardist med skinnportfölj under armen fram och skrek:

— Här står ni och auktionerar bort bröd för stora pengar inför svältande människor! Jag lägger beslag på brödet.

Och det gjorde han också, ävensom på officeren, som fick följa med till domstolen. Min ryske officer sade, att det var en ung furste, vilken allt som oftast haft dumma påhitt.

Han blev dock inte skjuten, ty en stund senare dansade han med en ung, förtjusande flicka i grön sammetsklänning. Jag stod just och delade min uppmärksamhet mellan detta distingerade par i denna sällsamma omgivning och fyra små vitklädda pojkar, som stodo på huvudet på estraden. Musiken spelade en rysk vals.

Då kom aftonens stora drama emellan. En soldat och en officer, som klivit upp på samma stol, kommo i gräl, och pistolerna drogos fram. Intet skott brann

dock av, och i nästa sekund såg det fridsamt ut igen. Då inträdde två rödgardister med gevär och bajonetter. De hade avhämtats nedifrån och skulle ingripa som ordningsmakt.

Följden blev ett nytt gräl, som slutade med att den ena gardisten satte sin bössa framför officeren. Denne var alldeles dödsblek, med rörde sig inte. Just som skottet brann av hade någon vridit på bössan, med påföljd att inte officeren, utan hans granne, en soldat, träffades. Denne sjönk ihop — om sårad eller död fingo vi aldrig veta. Han bars ut tillsammans med två damer, som svimmat. Den officer, för vilken skottet var ärnat, fördes ned till domstolen.

Denna hemska tilldragelse, som efterlämnade bloddroppar på golvet, utspelades på tre, fyra minuter. Hela tiden spelade musiken, hela tiden gjorde pojarna sina akrobatiska övningar två meter från den plats, där skottet small av. Utom att två damer svimmade förmärktes ingen sinnesrörelse. Hela kvällen hade balgästerna sett dystra ut, resignerade, till och med de barn, som förekommo i riklig mängd, och stämningen förändrades inte ett dugg. Man dansade med allvar som förut.

Jag gick med mitt sällskap en liten stund senare, ty jag hade fått nog av äventyr. Dansen, musiken,

konfetti och hela balen var ett dåligt surrogat mot hunger, när det tillsattes med så vedervärdiga kryddor.

Den svenske herrn följde mig hem. Jag hade bara 10 minuter med isvostjik, men inte ens den resan kunde jag göra utan äventyr denna kväll. Utanför min port fick min följeslagare av tre soldater befallning att ta fram sin plånbok. Det gjorde han naturligtvis, beredd att också lämna pälsen, men herrarna nöjde sig med pengarna.

— Vad tror ni det var för fel på pälsen? undrade den plundrade med galghumor. — Det var nästan ohövligt av dem!

— Ja, och varför ville de inte ha min skinnkrage? Den är visserligen lånad, men dock fin, sade jag.

Jag hade inte behövt gräma mig. De togo den en annan gång.

Nöjena i socialrevolutionens kaos.

Petrograd i februari 1918.

Man dansar alltså i Petrograd, fast socialrevolutionens eld brinner i alla knutar och dess flammor slå in överallt. Bourgeoisieflickan dansar med soldaten, som spärrar ingången till hennes pappas bank, och hennes bror dansar med studentkollegan, som nu säljer tidningar i Smolnij.

— Det är alldeles riktigt, yttrade en gång en av skådespelarna på Alexandrinskij-teatern satiriskt. Dansa göra ju till och med höstens gula blad, innan de lägga sig att dö på en sophög. Och varför skulle då inte vi göra det, som dväljas i det Leninska paradiset?

— Ja, och alldeles som vanligt spelar man komedi och operett bakom rampen, sade jag.

Nej, inte som vanligt. Tror ni t. ex. att det blir som vanligt med orkestermusiken, när pianostäm-maren står på dirigentstolen? Det finns ett ordspråk i Ryssland, som säger, att varje stövel skall ha sin

speciella läst. Det duger inte längre. Ju sämre en läst passar, desto bättre.

Jag visste, vad den satiriske skådespelaren menade med detta mystiska tal. Han hänsyftade på de nya lagar som Lunatjarskij under rubriken Konsten skall vara fri utfärdad för teater, litteratur och annan konst. Jag hade fått det nya programmet förelagt mig av regissörerna för Marinskij- och Alexandrinskij-teatrarna. Den förstnämnde, som tillhörde gamla regimen, var ganska förtvivlad, den senare, bolsjevik och nyutnämnd, alldeles lycklig.

Så här ser det nya programmet ut i huvuddrag: vid varje teater har bildats en kommitte, som skall ersätta direktören. Denne senare har nämligen överallt förklarats överflödig och avsatts. Kommitteen väljes av alla teaterns tjänare, från scenarbetaren till regissören, och överallt, där kommittéerna redan äro färdigbildade, är någon av scenarbetarna och städer-skorna invald. Denna kommittee har till uppgift att bestämma repertoaren och vilka skådespelare, som skola uppbära de olika rollerna.

— Systemet har hitintills visat sig gå utmärkt i lås, förklarade den nye regissören vid Alexandrinskijteatern, en av de mindre bemärkta skådespelarna,

som övergått till bolsjevismen och nu har maktställning. Den förutvarande regissören var också närvarande vid detta samtal. Det var en vithårig, sympatisk man, som inte sade mycket, men ganska ofta log skeptiskt.

— Den gamle regissören ger råd och anvisningar, förklarade den nye. Men han har inte bestämmanderätt. Var och en kan få göra rättelser och framkomma med förslag. Vidare skola inte längre skådespelarna med de berömda namnen som regel få de bästa rollerna, utan kommittén, som här består av tretton medlemmar, varav två äro scenarbetare, kommer att tillse, att också de mindre bemärkta få pröva sina krafter i krävande uppgifter.

Förr ha lönerna varit ytterst orättvist fördelade; nu kommer man att betala mera jämnt över hela linjen. Konsten skall vara fri, upprepade han allt som oftast under samtalets gång. En direktör skall inte sitta på sin tron och hålla alla trådar stramt i händerna. Repertoaren, bestämd av en sådan, blir inte för folket, utan för hans gelikar. Det är inte meningen att stora, dyra teatrar, byggda för folkets skatter, skola tjäna deras förtryckares ändamål.

Så långt denne herre. Marinskij-regissören talade inte i denna anda. Han talade föresten inte i någon som helst anda, då han var en försiktig herre, som kanske

föredrog den plats han hade mot en cell i Kresty-fängelset. Där satt nämligen hans forna medregissör en vecka, därför att han trotsade de nya lagarna och satte ihop repertoaren efter eget förstånd. Nu är den kvarvarande bara ett nummer i kommitteen, och hans president — högsta chefen för de kejserliga teatrarna är en teatertekniker. Detta lär emellertid vara en sympatisk person, lätt att arbeta under och utan härskarelater.

Förhållandena vid f. d. kejserliga operan äro i huvudsak lika dem vid Alexandrinskij-teatern. Här finns inte längre någon som har rätt att säga veto. Alla, från skurgumman nere i maskinrummet till ovannämnde president, äro kuggar i det förståndsmaskineri, som sätter en stor opera i gång. Ett råd på fyrtio personer, som består av författare, konstnärer och artister utom scenen, har blivit tillsatt.

Bolsjevikerna ge mycket guld åt teatrarna. Förr var lägsta lönen för skådespelare per månad 150 rubel; nit har ingen mindre än 400. Men de stora krafterna ha förlorat på att komma under den s. k. folkliga regimen. Deras gage har ramlat från ganska svindlande höjder, och de sitta nu så lågt nere på lönestegen som på den tid deras namn var måttligt omskrivet.

Davydov, Rysslands de Wahl, hade 24,000 rubel

per år så sent som på Kerenskijs tid. Det kontrakt, underskrivet av Viktor Batjuskov, förutvarande direktör för de kejserliga teatrarna, som utlovade denna lön, blev genast konfiskerat av bolsjevikerna. De drogo av några tusen och underrättade Davydov, att han trots detta var bunden året ut av kontraktet.

Alen den bortskämde skådespelaren lät inte skrämman sig. Han betalade en ganska rundlig lösesumma och övergick till en liten privat teater i Petrograd, där han spelade en tid. Nu har han dragit sig tillbaka till privatlivet i avvaktan på bättre tider.

I allmänhet ha bolsjevikerna inte stött på så starkt motstånd från de andra stora skådespelarna, fast de decimerat deras löner. Ty vad skola dessa ta sig till? Det är inte revolution bara i Petrograd, utan i hela Ryssland, och det blir lika galet vart de vända sig. Först försökte de alla opponera sig, enligt vad herr Batjuskov berättat mig. Inalles avskedades 40 man från de kejserliga teatrarna, men till sist övergick hela kansliet och de flesta av skådespelarna till bolsjevikerna. Undantag voro t. ex. Bosiemkovskij, som betalade 3,000 rubel för att bli fri från sitt kontrakt, och Tjerkaskaja, som inte slapp undan för mindre än 30,000 rubel.

Marinskij-teatern behöver 6 miljoner ärligen för att kunna existera. Förr i världen bidrog kejserliga hovet med 2 miljoner, lika mycket togs in på biljetter, och resten lämnades av staten. Nu, sedan staten tagit alltsammans om hand, får den naturligtvis också, stå för alla utgifterna. Biljettprisen skola sänkas för att lämna folket tillfälle att besöka teatrarna, och med regelbundna mellanrum ges s. k. folkföreställningar med dels fria och dels mycket låga biljettpris på alla teatrar.

Baletten är bolsjevikernas älsklingsbarn. Den skall dansa för soldaterna och rödgardisterna på kaserner och inkvarteringsställen, varvid kända sagor och lättfattliga motiv skola väljas. Balettdansösen, som måste gå sju år i balettskolan utan lön, fick förr, så länge hon inte gjorde sig särskilt bemärkt, dansa för 40 rubel i månaden; nu får också hon genast 400 rubel, om hon är aldrig så obemärkt. De bättre kunde komma upp till 6,000 om året; Karsavina och Smirnova -- de bästa — hade 10,000 rubel i gage.

De nyheter, som givits på teatrarna under hösten och bolsjevikernas spelmånader, ha varit ganska få. Av urpremiärer ha endast förekommit ett lustspel av greve Alexej Tolstoj och en repris av »Dekabristerna», som i många år varit förbjuden. Nu förberedes ett skådespel av Leo Tolstoj, ett moralstycke, byggt på en biblisk legend.

Batjuskov, som lämnade mig dessa uppgifter, har under aderton år varit president för en litterär kommitte med uppgift att välja ut lämpliga saker för teatrarnas repertoar. Han har också varit redaktör för en tidskrift, i vilken Lunatjarskij på sin tid förgäves sökte få medarbeter. De båda herrarna hade olika politiska åsikter o. s. v. När nu herr Lunatjarskij kom till makten, fick Batjuskov omedelbart order att inom 24 timmar lämna sin våning och sitt direktörskap samt dra sina färder.

Det gjorde han, och nu sitter han vid 65 års ålder i en lånad våning med främmande möbler vid Soldatskaja och avvaktar händelsernas gång. För inte länge sedan blev han överfallen, slagen och rånad av tre soldater.

Det finns inga nöjen i Petrograd. Folket roar sig med maskeradbaler och politiska möten; det är allt. Teatrarna äro glest besatta, ty ingen vågar vara ute så sent om kvällarna, konserter ges på middagarna, men dit har det vanliga auditoriet inte råd att gå, kafeer och restauranger kunna inte längre fylla sin uppgift att göra människor glada med vin och mat; varieteerna ha slutat upp.

De stackars människorna i Petrograd, som alltså äro hänvisade att hålla sig bakom sina egna osäkra

dörrlås, ha intet annat val än att söka förgylla upp tillvaron med inomhusnöjen. De få t. ex. spela piano. Men även detta har blivit en överklassnjutning, som icke kan ske ostraffad hädanefter. Ett dekret av Lenin bestämmer nämligen, att ägaren till ett piano måste betala soo rubel i skatt om året för denna lyx. I annat fall tas pianot till staten.

Ett sätt att fördriva ensamma stunder är ju också att prata i telefon. I Petrograd är uppsökandet av en vän per telefon det mest irriterande företag som kan tänkas. Centralen är besatt med ovana telefonister, mest f. d. jungfrur, som övergått i bolsjevikernas tjänst, och deras förmedling är under all kritik. Detta är en sida av saken. Men man får också betala 300 rubel i skatt för denna enerverande inrättning, och den som inte vill eller kan detta har att betala i so rubel för att bli av med sin telefon. Lika hög skatt skall betalas för att man får hyra en våning av husvärd, som måste betala 12 procent av taxeringsvärdet — satt av regeringen — till staten. so rubel i skatt för badkaret stryker för mången ett extranöje.

Oaktat en mängd privata bibliotek plundrats och böckerna spritts på antikvariat o. d., är bokmarknaden påfallande fattig. Tryckerierna fungera inte som vanligt. Författarna sakna därför förläggare för sina arbeten och inga nya verk komma ut. Men aldrig

förr har väl böcker varit så begärliga i Ryssland som nu. Fru Uljanov — Lenins gemål —, som är sekreterare hos Lunatjarskij och har med undervisningen att skaffa, förklarade för mig, att det är omöjligt att tillfredsställa läshungern hos alla människor. Läroböckerna äro alldeles slut och god nöjesläsning också. Gamla böcker, som säljas på gatorna och i antikvariaten, äro dyrare nu än när de köptes nya.

Bolsjevikernas sol har alltså torkat ut nöjeskällorna i Petrograd för en stor kategori människor. Jag var med om den första stora folkföreställningen i f. d. kejserliga operan, satt till och med i kejsar Nikolajs älsklingsloge, med särskild ingång till scenen. Stolarna voro litet slitna och allt kejserligt, såsom kronor och namninitialer, bortslitet. Bredvid mig hade jag Raskolnikov, hjälten från Kronstadt. Man gav en opera av Glinka, med text av Pusjkin. Salong och rader voro fyllda till sista plats, och i kejserliga paradlogen satt kultusministern och annat Smolnij-folk, alla voro tydligen vardagsklädda.

Den historiska aftonen inleddes med ett tal av herr Lunatjarskij, som har rykte om sig att kunna hålla mycket medryckande anföranden. Han sade bland annat, att författarna till det verk, som denna

kväll gavs på folkteatern Marinskij, visserligen voro borgerliga män, men om man subtraherade deras synpunkter i denna anda och endast tillgodogjorde sig deras genialitet, vore de nöjsamma bekantskaper att göra. Efter detta tal spelade orkestern marseljäsen, som publiken åhörde stående. Troligt är, att Marinskij-teaterns arkitekt vände sig i sin grav den kvällen.

Några kvällar senare sjöng Sjaljapin, Rysslands beundrade bas, från samma scen. Då kostade en biljett på parkett 40 rubel, men även nu voro alla platser fyllda. För Sjaljapin riskera Petrogradborna livet. Men inga juveler, inga eleganta toaletter ens på denna festföreställning. Vardagsdress på varenda människa.

Jag minns dock en dam i vitt siden, äkta spetsar och briljanter, som satt på parkett, första bänk. Hon vågade inte gå upp i foyern under mellanakterna utan satt stilla på sin plats. Däruppe fick man ideassociationen av en dansbana hemma på landet en lördagskväll: paren gingo runt i rad, alla vardagsklädda, och hela auditoriet gnolade på samma melodi. Ett par mycket flirtiga rödakorssystrar — tydligen av nya sorten — gingo och tiggde kollekt.

Sjaljapin skänkte den kvällen hela sitt gage — 6,000 rubel för afton får denne sångare — till en

fond för teaterarbetarnas barn, och dessutom en teckning, föreställande honom själv, som auktionerades bort till 3,700 rubel under en mellanakt. Till tack kysstes han av en deputation från scenarbetarna, som skänkte honom en blombukett och — en bit ur golvet i »Faust», sångarens glansparti. Efter detta kysste också Sjaljapin allesammans på alla kinderna och kallade dem kamrater. Jublet i salongen var obeskrivligt.

När jag gick hem på kvällen efter den stora folkföreställningen, fick jag nöjet att för första gången kasta mig omkull på gatan i kulregnet. Det sköts förskräckligt några nätter runt Marinskij-teatern; tidningarna påstodo, att på tre nätter inte mindre än 200 personer dödats på dessa gator.

Det var en stark sensation att ligga med näsan mot snön i avvaktan på en kula. Men det kom aldrig någon sådan till mig. En rispa i snön bredvid mig blev den intimaste bekantskap jag gjorde med kul-sprutorna utanför folkteatern Marinskij.

Ett möte med Lenin.

Petrograd i februari 1918.

Det är nu förskräckligt länge sedan Rysslands lille far tog sina sorglösa rumspromenader under Vinterpalatsets konstrikt målade och skulpterade tak. Både han och hans forna undersåtar tycka säkert att det gått ett helt liv sedan dess, och ett mycket händelserikt sådant till och med. Palatsets väggar äro nu prickade efter kulspruteregner, och affischer om politiska möten, maskeradbaler och teaterföreställningar sitta klistrade runt om som på ett byggnadsplank. De stora salarna äro sorgligt vandaliserade. Den så kallade spegelsalen liknar mest en enda krossad glasruta; sådan blev den samma natt bolsjevikerna stormade palatset. Junkrarna hade samlat sig där till försvar, och det kom till en fruktansvärd sammandrabbning.

I en flygel har kulturministern Lunatjarskij ett av sina kommissariat. Han har flera sådana. Ibland tar han emot i inrikesministeriet och någon gång

JUNKRARNA I SPEGELSALEN DEN NATT BOLSJEVIKERNA STORMADE
VINTERPALATSET.

också i Smolnij. De rum han disponerar i Vinterpalatset äro utsökta: härliga mahognymöbler, konstverk på väggarna, divaner, tjocka sidendraperier och mosaikinlagda telefoner med silverklockor. Det har sagts om Lunatjarskij att han inte är så bolsjevikisk som hans kolleger. Han är för kultiverad för att orka bluffa i längden, påstå hans vänner. Han har nämligen, till skillnad från sina kolleger, vänner också bland andra partier än sitt eget.

På ett av väntrumsfönstren, varifrån man har utsikt över den snöbetäckta Neva, med universitetets

fula röda långa på andra sidan, står ritat med diamant: Victoria, Alexis, oktober 1891, och under står det Marie.

— Den fönsterrutan är kanske rent av unik, sade jag en gång till kultusministern. Skall ni inte ta ut den och skicka den till ett av era museer, innan den också blir målet för någon kulspruta?

--- Nu skjuter man inte mer på Vinterpalatset, svarade herr Lunatjarskij. Det är ingen idé. De kulsprutor ni hänsyftar på komma naturligtvis att riktas mot Smolnij.

— Nå, svarade jag artigt, de komma väl aldrig ut; äntligen skola väl människorna bli nöjda.

— Nöjd blir aldrig någon — herr Lunatjarskij kastade en lång, riktigt tragisk blick ut genom fönstret.

Jag hade inte haft något emot att påpeka, att det inte var så lätt för en människomassa att känna sig nöjd med magarna skrikande av hunger som i en stenöken och med nöden inne i huset. Men detta kunde ju inte kultusministern hjälpa. Vi började prata konst och litteraturplaner i stället.

En gång när jag varit i Vinterpalatset fick jag längtan efter Smolnij, Rysslands allra senaste

residens. Dit blir det lång väg att släpa kulsprutorna en gång, när hungersnöden satt sinnena i brand; Lenin har nämligen tagit sitt säte långt bort från hjärtat av l'etrograd -- väl en timmes spårvagnsresa från Vinterpalatset.

Men vackert och ståtligt bor bolsjevikhövdingen, i synnerhet får man det intrycket en vintereftermiddag, när rimfrosten ligger över träden i klosterparken och skaror av kajor flyga fram mellan kronorna. Smolnij är en kolossal komplex. Klosterkyrkan, kapellen och klostret äro i klarblått och vitt. Det sistnämnda består av en mängd små envåningshus, som med kyrkan i mitten tillsammans se ut som en liten pittoresk flickby i oskuldsfulla färger.

Så skulle det ju också egentligen vara, fast ödet ville annorlunda med de adelsdamer, vilkas fötter voro avsedda att trampa i de små rummen och uppför kyrkgångarna. Nu sova Stolnijs alla kommissariat-medlemmar i stället i de små flicksängarna, och i skolsalarna med klassernas nummer över dörrarna urides och vändes Rysslands välfärd.

Framför den stora, gula huvudbyggnaden med flyglar brinna eviga eldar, nätter och dagar. Soldaterna sitta lägrade runt om som på en krigstavla. Planen är fylld av bilar; till och med en trasig pansarbil med devisen Kämpen för rätten! finns till beskådande.

Jag hade hört mycket om luften i Smolnij, därför var jag förberedd, och i sanningens intresse måste jag säga, att så mycket värre än vare sig i Vinterpalatset eller i de övriga kommissariaten var det inte, men aldrig hade jag trott att man kunde äta i en sådan atmosfär.

Visserligen var det den läckraste korv jag sett i Petrograd, som här förtärdes av kvinnliga och manliga tavarisjtsjii vid skrivmaskiner och bakom tidningsdiskar. Alla åto, soldaterna lågo på golven och sofforna i de kala salarna och tuggade korv. Korvskinn lågo på stolarna och borden, samovarer stodo i alla hörn. Man har upplyst mig om, att ryssarna arbeta bäst när de äta. Emellertid måtte de dock kunna äta utmärkt, utan att arbeta. Jag kunde då åtminstone inte ens finna möjlighet till arbete i dessa stora, tomma salar för de soldathopar, som låga vräkta på golv och soffor med korven mellan tänderna. Kan- ske avlöste de varandra vid lägereldarna eller med ge- vären och kulsprutorna i korridorer och vid dörrarna.

Första gången jag var i Smolnij släpptes jag in utan några nämnvärda svårigheter. Jag var nämligen i sällskap med herr Z. Höglund, och med denne Sesam öppna dig vid min sida kom jag utan alltför

många ceremonier förbi de flesta bajonetterna. »Svensk tavarisjtj», sade herr Höglund, och då förbyttes soldaternas misstänksamma blickar till gillande.

Det gick alldeles galant i början, men ju närmare jag kom den högra flygeln, i vars innersta rum Lenin sitter, desto skarpare blevo soldaternas blickar när de granskade min lilla papperslapp med Smolnijstämpeln, utfärdad i rum nummer 7. Allt oftare fick herr Höglund upprepa sitt »Schwedskij tavarisjtsj», allt talrikare blevo bajonetterna. Vi traskade genom ändlösa korridorer, belagda med cigarrettstumpar. På dörrarna tillkännagiva stora plakat att här är kommissariatet för det, här för ett annat. Här kan man få betala sina skulder, i nästa rum kräva ut dem. I rum 29 gifter man sig.

Det är så enkelt nu i Ryssland. Man träffar varann t.ex. lördag morgon. På eftermiddagen har man klart för sig, att han eller hon är den bästa man någonsin råkat o. s. v. Är alltså den goda uppfattningen ömsesidig, tar man tillsammans en spårvagn ut till Smolnij och söker upp rum 29. Där sitter en snäll soldat, som i en stor bok skriver upp de båda lyckliga människornas namn, och så äro de nära på gifta, det vill säga först skola de betala några rubler och sedan få de lov att skriva sitt namn under ett papper, men då är saken riktigt klar.

Skulle sedan eventuellt en av dem ångra sig på söndag middag — det behöver inte vara båda — har han eller hon bara att göra om resan ut till Smolnij, gå in på rum nummer 30 och anmäla detta. Då äro de tu, som i går blevo ett, åter två, och det har inte alls behövt vara så många om och men för den saken som förr i världen. Det dekret, som utfärdats om dessa äktenskapsförbindelser, säljes både i Smolnij och på gatorna. Det har väckt motstånd hos flera av regeringens medlemmar, som finna bestämmelserna för stränga: det angår ingen att man gifter sig; varför skall man behöva skriva upp det i en bok? En av de skarpaste motståndarna till denna nya lag var Maria Spiridonova, som har den ledande rollen i arbetarrådets kommitte.

Man säljer tidningar också i Smolnij, detta frihetens högsäte. Dock inte alla — endast bolsjevikorganen och de socialrevolutionäras tidningar. Fotografier får man köpa och böcker i bolsjevikisk anda. Man kan även jobba till sig bröd därute. Mången hungrig arbetare av den kategori som ej är med om att plundra livsmedelsbutikerna har till kamraten i soldatuniform vid Smolnijs lägereldar offrat en femrubel för ett halvt skålpund bröd, och mången herreman också för resten.

Smolnij liknar en stor fabrik, där arbetarna ha middagsrast. Ätande soldater är det förhärskande minnet av mina besök där. Men längst bort i högra flygeln sitter disponenten, och när man nalkas honom, får man verkligen en känsla av nervöst arbete. Lenin lär själv yttrat —, till Z. Höglund -- att hans högsta önskan är en halv timmes vila, och man tror honom, när man ser hans trötta ansikte.

Ty jag fick verkligen se honom redan vid mitt första besök i Smolnij, fast det hängde på ett hår, att jag gått miste om nöjet. När vi passerat en mängd korridorer, i vilkas slut överallt en kulspruta är placerad, kommo vi äntligen till ett nytt uppbyggt stängsel, och utanför stodo två vakter. Här fick herr Höglund ta fram sin speciella passersedel, och sedan denna noga granskats, tilläts han gå in. Här hjälpte mig inte »svensk kamrat». Jag hade blivit en miss-tänkt individ, utan passersedel som jag var, och därför måste saken undersökas. Utan att det märktes hade soldaterna ringt på en klocka. Först kommo två damer och sedan tre herrar utspringande. Det blev ett långt resonemang, vilket slutade med att jag fick sätta mig på en stol utanför dörren. Av vilken anledning som två nya tavaristjer en minut senare kommo utspringande och bjödo mig stiga in, har jag aldrig fått veta.

Jag kom in i rummet utanför det allra heligaste. Det var en ganska liten sal, där flera skrivmaskiner arbetade. Fem personer skrevo för brinnande livet, och när de pratade, skedde det mycket lågmält. Det kunde aldrig ha trippats lättare på tå utanför tsarens sovrums, och inte gärna var han väl bättre bevakad. Två soldater med bajonetter, gevär och handgranater stodo utanför Lenins dörr, och mitt i rummet var en kulspruta placerad med en soldat bredvid. Jag fick sätta mig framför kulsprutan. Redaktör Höglund promenerade avvaktande omkring eller stod vid fönstret och betraktade den ståtliga utsikten.

Plötsligen stirrade alla till. Mannen vid kulsprutan lyfte handen, och skrivmaskinerna stannade. Lenin hade stuckit ut huvudet genom dörren och vinkat in Z. Höglund.

Ett par minuter senare passerade regeringens sekreterare, Bonborevitj, genom rummet. När han kom till dörren med bevakningen, måste också han ta fram sitt tillståndsbevis, vilket länge och noga granskades av soldaterna, innan han slapp in. Det är nämligen för varje dag nya soldater, som ha vakt: samma män få aldrig stå två dagar för att inte förfalla till någon slöhet.

Jag blev uppmärksamgjord på en liten mörk dam, som mycket ofta gick genom rummet. Det var Lenins

syster. Jag gick fram till henne och frågade om hon kunde utverka åt mig ett kort samtal med folkskommisarie Lenin.

Kamrat Lenin är så upptagen, sade hon, men jag skall låta kamrat Bonborevitj fråga.

Denne älskvärda herre kom en stund senare fram och beklagade.

Kamrat Lenin ber så mycket om ursäkt, men i dag är det alldeles omöjligt, och han kan heller inte utsätta någon annan tid.

Just då gjorde sig en sådan där teatralisk elektrisk stöt åter märkbar i rummet. Lenin kom ut igen, varmt tryckande herr Höglunds hand. Jag tog ett steg emot dem, och i nästa minut var jag presenterad. Bonborevitj kom fram och berättade, att man kommit på en anarkistliga, som hade ett stort lager av bomber, troligen ärnade för ett attentat mot regeringen.

Lenin verkade mycket nervös och trött. Han liknar inte det minsta sina fotografier. Håret är ljusrött, ansiktsfärgen ljus. Förresten var han oerhört orakad, men det var bara tillfälligtvis, försäkrade herr Höglund efteråt. Denne Lenin, som i Ryssland gäller för att vara en sådan mystisk sagofigur, ser inte det minsta vare sig mystisk eller sagolik ut. Tvärtom

FOLKKOMMISSARIEN ULJANOV-LENIN

liknar han vilken skomakare som helst och har intet intressant i sitt ansikte.

Men när han talar, gör han verkligen intrycket

av en ovanlig personlighet. Jag mötte honom en annan gång, när jag förgäves sökt Trotskij, i en av korridorerna, åtföljd av skyddsvakt. Lenin kände naturligtvis inte igen mig, men jag gjorde mig påmind. Han hade mycket bråttom, men frågade mig hövligt vad jag tyckte om Petrograd.

— Här är intressant, — men, tillade jag djärvt, för att tvinga honom att motsäga mig — det är ju gräsligt för människorna som leva här, både för fattiga och rika.

— Detta är en övergångsperiod från elände till lycka. Det är som en bro över ett stormande hav, och den måste alltid vara svår att passera. En reformation är intet lekverk. Jag, som undertecknar och hjälper till att bygga lagarna och dekreten, vet det. Men en dag äro nya lagar överflödiga, och då ha vi det socialistiska mönsterriket färdigt.

Sedan sprang Lenin vidare. Jag hann aldrig fråga honom om det var sant att han varit mutad med tyskt guld, om han var en blind idealist, som mycket kan förlåtas, eller om han var en sametslös bov, om han redan hade flera miljoner säkerställda i utländska banker, om brödlasterna, som han i många veckor lovat skulle komma »i morgon», verkligen vore på väg, och allt möjligt annat som Ryssland och hela världen så gärna vill veta om denne man.

En hungrande miljonstad.

Petrograd i februari 1918.

Kerenskij lär under sin makts dagar ha betecknat den bolsjevikiska propagandan som en av de normala företeelserna bland sviterna av en revolution. Alltså ingenting att göra väsen av i onödan.

Jag har märkt, att detta är en mycket flitig ursäkt för allt det kaos och virrvarr, all nöd och alla onaturliga missförhållanden, som nu äro rådande i Ryssland. Om man talar om plundringarna och morderna, hungersnöden och sjukdomarna med någon av bolsjevikerna själva, blir svaret ganska visst: det är endast en normal följd av revolutionen.

Hungersnöden är alltså en normal företeelse, men den blir inte lättare att lida fördenskull. Det är verkligen hungersnöd i Petrograd. Alla människor svälta. Portvakten och husägaren gå med lika skrikande magar. Mat är dagens lösen, allas första och största intresse där borta. Är ni mycket hungrig? är osvik-

ligt en av de första frågorna bekanta emellan, och lika osvikligt blir svaret: Jag äter mig aldrig mätt: det har jag inte gjort på flera veckor.

Jag träffade en av de första dagarna av min vistelse här en professor vid universitetet. Han anförtrodde mig, att han varje natt drömde om mat — dukade bord med de allra läckraste rätter. När han vaknade var han alldeles yr och tyckte sig känna doften av stekt kött. Flera av hans kamrater och elever hade liknande hallucinationer. Han berättade också, att elevantalet både vid universitetet och i övriga skolor starkt decimerats med anledning av matbristen; varken barn eller vuxna orka gå till skolan på morgonen, när de inte fått någon föda.

Visserligen står nästan varje dag i Pravda en uppgift, avfattad med trovärdiga ordalag, att nu väntas i loppet av de närmaste dagarna tåglaster med spannmål från det inre av Ryssland. Brödransonen kommer då genast att höjas så och så mycket, står det. Lugn -- bara lugn!

Men denna spannmål kommer aldrig. Här stå hungrande köer utanför brödbutikerna och vänta varje dag på den glädjande nyheten, att nu kommer ransonen att höjas, i dag skola ni äntligen få äta er mätta. Tvärtom. Ransonen minskas i stället, och ibland uteblir den alldeles. Tre å fyra dagar å rad

inträffade det under februari månad att inte en enda brödbit utdelades.

Den vanligaste dagsportionen skall väga femtio gram, med andra ord: lika mycket som hälften av en medelstor limpskiva. Det får inte köpas annat än i färskt tillstånd, då det är tyngst.

Brödet trotsar all beskrivning. Jag skall aldrig glömma den brödbit jag första morgonen fick av mitt värdfolk. Det var dagsransonen, fyra centimeter i fyrkant, och den var alldeles gul av halm. Agnar och halm äro nämligen huvudbeståndsdelarna i brödet, men dessutom förekommer också majs i riklig mängd. Det smakar emellertid inte illa, om man äter det alldeles färskt, men en hel del människor bli sjuka, och lasaretten äro överbefolkade av magpatienter; svälttyfus härjar vilt. Lasaretten hade en dag rapporterat till tidningarna, att inga nya patienter kunde mottas på någon tid; till och med i korridorerna lågo säng vid säng tyfussjuka.

Första dagen jag var ute och promenerade i Petrograd bjöds jag av mitt sällskap in på ett kafe. Härligt, tänkte jag, för redan då började hungern göra sig gällande. Kafetet hette Reuter, låg på själva Nevskij och hade gammalt rykte om sig att ha goda

kakor. Nu serverades följande: ett glas te eller kaffe, utan grädde, sockret ersattes med sylt, och till detta ett litet kax. Pris fem rubel. Käxen var nämligen unik och kostade därför 3 rubel. Det var också första och sista gången jag såg en sådan kaka i hela Petrograd. Som regel hade kafeerna absolut ingenting annat än te, kaffe och sylt att servera.

Kortsystemet är tillämpat på alla matvaror, men man får ingenting ut på korten sedan långt tillbaka. De så kallade huskommitteerna, som med stor pondus inrättades för att avskaffa köerna, göra därför föga nytta. Det hör inte till sällsyntheterna, att kvinnor, som vänta i köerna, falla ned döda på gatan av hunger och umbäranden. Till och med petroleumköerna äro kilometerlånga.

Jag bad några svenskar, som voro ryska undersåtar och alltså hjälpte sig fram med kortsystem, huskommitte och smygvägar, att berätta för mig vad de åto om dagarna. Så här ser deras matsedel ut: te och brödransonen utan smör på morgonen; till middagen: två köttbullar av hästkött eller litet fågel, de enda köttsorter, som finnas, och efteråt te. Kaffe på eftermiddagen utan dopp; på kvällen: te, fågel eller hästkött; intet bröd. Potatis är det mycket ont om; den som kan uppbringas kostar 4 rubel 50 kopek pr kg. Med

5-181629. G a r m, I bolsjevismens Petrograd.

andra ord: tre tämligen stora potatisar för 1 rubel 50 kopek. I stället äter man vitkål i det oändliga.

Det finns inga möjligheter till s. k. mellanmål här. I hela staden finns säkert inte en bakelse, inte en skorpa eller kaffekaka. Man måste leva eller dö på det jag räknat upp härövan.

Såvida man inte är utlänning och har en duktig reskassa. Jag resonerade t. ex. med redaktör Z. Höglund, som bodde hos en god vän på hotell de l'Europe med badrum och salong, i frågan. Han tyckte inte att man behövde svälta ännu. Både på hotell Denon och Medvjed, Petrograds största restauranger, där herr Höglund ibland lunchade och åt middag, kunde man äta sig mätt. Till och med härligt vin fick man.

Jag lunchade också en gång på hotell Medvjed, men jag erfor därvid att också här fick man ha ganska små anspråk för att bli tillfredsställd. Portionerna voro nämligen knapphändigt tilltagna och matsedeln synnerligen ensidig. Köttet — som alldeles säkert var av häst — serverades visserligen i alla möjliga former, och dessutom fick man skinka och ägg. Det där med vinet var också riktigt. Kyparna serverade det i kaffekoppar för att upprätthålla skenet. Men vad kostade denna enkla lunch? 40 rubel utom vinet,

ml jag var sannerligen i alla fall inte mätt. En frukost på Denon med två glas vin, smörgåsbord och två rätter kostar cirka 150 rubel för person. Detta är otroligt men sant.

Jag fick dock två skivor bröd till denna lunch, och det skall jag aldrig glömma. Men jag vet också, hur Medvjed i likhet med de andra stora restaurangerna kommo åt brödet: de köpte upp det av soldaterna, som i gathörnen på Nevskij sålde sin dagsranson för tjugu rubel. Denna är dubbelt så stor som andra människors. Sådana utvägar ha hotellen så länge det finns rika utlänningar, som kunna betala vilka summor som helst för maten.

Men ryssarna själva, husägaren eller portvakten, äro sannerligen inte i stånd till dylika offer på matgudens altare. Därför är det emellertid ganska naturligt, att dessa främlingar, som sova på de bästa hotellen och äta på de dyraste restaurangerna, se bolsjevismens Petrograd mera rosafärgat än t. ex. den fattiga, hungriga ryska undersåten själv — vare sig han nu är arbetare eller f. d. arbetsgivare — är i stånd att göra.

En dag i februari fick Trotskij besök av fyra bönder, som knäböjande bådo om järnvägsvagnar för forslande av spannmål in till Petrograd. Löfte fingo de naturligtvis. Ingen vill hellre än herrarna Lenin

och Trotskij själva, att folket skall få bröd -- därpå hänger ju hela deras makt. I februari förekom den ena hungerrevolten efter den andra, fast de kvävdes, innan de hunnit ta alltför stort omfång. Men livsmedelsbutikerna och de kooperativa affärerna voro ständigt utsatta för plundringar.

Det billigaste matstället i Petrograd är Polska kafeet. Där får man middag för fem rubel: en tunn soppa med rötter och en bit kött med vitkål eller kålrötter. Här äter nu för tiden endast bourgeoisie: officerare med sina fruar, tjänstemän, läkare o. s. v. Det är alltså en verkligt distingerad publik, som slevar i sig maten med en febril fart, ty det står kö i gångarna. Kyparna påskynda ohövligen, ty de få nu för tiden inga drickspengar ta emot i Petrograd. Oftast ha de själva tagit hotellen om hand, och drickspengarna äro inräknade i priset.

En gång hade till Polska kafeet förirrat sig en märkvärdig gäst. Det var en tjuv. Han stod vid ett av småborden, som var besatt av två soldater, och såg djupt generad ut. Det var heller inte så underligt, ty på ryggen och bröstet hade han stora plakat, på vilka stodo att läsa: »Jag är en tjuv» och »Jag är värd att föraktas». Soldaterna skulle föra

honom till Neva och där skjuta honom, men så hade de blivit hungriga på vägen och togo i sällskap med den stackars tjuven en avstickare till Polska kafeet. Detta var det enda slag av rättsutövning som förekom i Petrograd nu. Kom man på en tjuv i spårvagnar eller på gatan, fördes han bort till Neva och sköts utan ceremonier. I allra förnämligaste fall ställdes han först inför Revolutionstribunalet, som är inhyst i storfurst Nikolai palats vid Nedre kajen.

Det är inte underligt, att man får betala 12 rubel för en biffstek med potatis, när oxen kostar 7 rubel per skålpund. Fläsket to rubel, hästköttet 2 rubel 50 kopek. Allting är dyrt i samma proportion och mjölk finns inte att få. När den sist fanns fick den betalas med ända upp till to rubel per glas. Socker och kaffe respektive 15 och 11 rubel per skålpund.

Jag har bara sett vitt bröd en enda gång i Petrograd, och det var i fru Kollontais — kommissarie för sociala angelägenheter — mottagningsrum en eftermiddag kl. 5. Hennes lunch stod ännu på bordet och väntade, men fru Kollontai hade hela dagen varit så upptagen av en ström hjälpsökande, att hon ännu inte hunnit äta. Hon hade ägg, vetesmörgåsar och vetebullar på bordet. Då flög en ful misstanke genom min hjärna. Tänk om det verkligen var sant, att bolsjevikerna själva åto

vetebröd och drucko mjölk, medan arbetarna och arbetarnas barn fingo svälta? Men fru Kollontai hade dock arbetat och tröstat, delat ut råd och antecknat klagomål och hjälpansökningar hela dagen, så hon var alldeles hes av trötthet och säkerligen väl värd sin belöning i form av vetebröd.

Jag minns, att hon vid detta tillfälle sade:

— Ni kan aldrig ana så mycken nöd och elände jag får höra om dagarna. Här komma överstar, torpare, herremän och arbetare, och alla vilja ha hjälp. Det är förskräckligt.

— Få de hjälp alla:

— Vi kunna inte. Ni har väl själv läst att staten har 28 miljarder utgifter och 8 miljarder inkomster. Vi ha inga pengar.

— Hur skall det då gå?

Hur det skall gå, vet jag inte. Men det måste gå. Var och en får hjälpa oss att avvakta bättre tider —

En syndafloed av Leninska dekret.

Petrograd i februari 1918.

En förmiddag när jag satt och drack te på de l'Europe kom en rysk officer i dörren och ropade ut någonting med dundrande stämma, varefter han försvann, skyndsamt, som om han uttalat en förkastelsedom över hela sällskapet. Jag såg mig förvånad omkring och försökte i tegästernas ansikten läsa mig till vad han sagt. En äldre rysk dam såg föraktfullt indignerad ut, tre herrar vid ett bord började häftigt resonera, de övriga drucko sitt te under tystnad.

— Ett historiskt ögonblick, sade mitt sällskap. Nu äro stat och kyrka skilda åt i Ryssland.

Det var Lenins dekret i denna viktiga angelägenhet, som ropades ut i dörren. Ingen förvåning, ingen sensation kom denna bomb åstad.

Om hela den sumpmassa, på vilken Petrograd är uppbyggt, skulle komma i så stark skälvning, att allt inom dess murar vacklade, hade man i realiteten en bild av det tillstånd, som nu är rådande där. Social-

revolutionen, antingen den nu är till ont eller gott. ställer med sina nya lagar allt på huvudet, förvandlar staden till ett kaos, vilket säkert ingen enda av dess invånare med praktisk blick ser någon möjlighet att ordna. Varje individ, från skolbarnet till den vithårige gubben, har fått sin levnadsordning omlagd in i detaljer, vare sig det blivit till bättre eller sämre: han genomlever en kuslig natt och vet ingenting om morgonen.

Bolsjevikerna ha väl tron på en lycklig reda en gång. Den bolsjevik, hos vilken jag bodde — han var chef för ett kommissariat i utrikesministeriet för spridande av revolution i Kina, Persien och Indien och hade sitt kabinett i generalstaben — klargjorde för mig bolsjevikernas program, som ju i likhet med alla andra program är mycket vackert. Och varje kväll när jag kom hem, upprörd över vad jag sett och hört, tröstade han mig i varierande ordalag med följande fras:

Allt, allt måste neddrivas till grunden, och när spillrorna av det gamla sopats bort, bygges det moderna samhället upp i socialistisk arkitektur. Men naturligtvis måste det göra ont, medan man rycker upp de gamla rötterna.

Lenin håller nu på att rycka upp de gamla rötterna, och att det gör ont märker man på hela Petrograd. Ännu ha människorna inte hunnit resignera; vart man vänder sina ögon, i spårvagnar, på gatorna och inomhus, överallt möter denna ängsliga, jäktande oro, mycket ofta ohöljd förtvivlan.

Det är inte underligt. De nya lagarna hagla lika tätt som skotten på gatorna. De behandla stora, viktiga saker och små obetydliga detaljer. Varje individ beröres därav, och det är ju intet skämt. Varje individ fasthålls från morgon till kväll av en enda känsla: oron för sin egen existens. Skall man ta våningen i morgon, hur mycket av min garderob skall staten ha, är min vigselring för tung, kommer man att ta mina barn till statens gemensamma barnhem? o. s. v. Sådant tar på nerverna när magarna äro tomma, och det är inte underligt, att fallen av vansinne äro så talrika i socialrevolutionens Petrograd.

En gång såg jag ett säkerligen nyförlovat par i en spårvagn. Jag måste tala om det, därför att det i Petrograd var en så påfallande ovanlig syn med ett par glada, lyckliga människor, som bara tänkte på varandra, skämtade och skrattade. Jag är säker på att hela vagnen tänkte: Hur orka de? Vad skola de leva av? m. m.

Ty även om de äro bolsjeviker eller bolsjevikernas gunstlingar är tiden ond för dem. Den är ond för alla utan undantag, medan vägen, såsom Lenin sade. går över den blåsiga bron till det nya, obekanta riket. Arbetarna och de fattiga ha det också värre än förr, eftersom allt arbete ligger nere, men de ha åtminstone vackra löften om bättre tider att leva på, och det är alltid något.

För någon månad sedan bestämde ett dekret, att medborgarna endast skulle få ut 600 rubel per månad från banken. Detta dekret har kastat om levnadsvanorna för många människor, Ett exempel är vår f, d. egen prinsessa, Maria Pavlovna, som bor i en anspråkslös våning vid Sergievskaja. Hon är gift med en furst Putsiatkin och får i likhet med andra människor i allra bästa fall ut 150 rubel i veckan från banken. Det blir cirka 250 kr. i månaden efter nuvarande kurs i Petrograd.

Jag var en gång uppe i prinsessans våning, men jag träffade henne inte. Prinsessan har det nu som en vanlig medborgarinna: en liten jungfru, som öppnar dörren och frågar vem hon får hälsa från, en gammal tant, som förestår hemmet, och en man, som säkerligen försöker få litet extraarbete, där han kan. Jag talade en stund med fursten. Han såg käck och

bra ut i sin bruna epålettberövade vapenrock, men han tyckte tiderna voro dåliga.

Det är inte tider att tala i nu, sade han leende; det är bäst att tåga. Maria Pavlovna ligger till sängs. Hon har fått massage på sina fötter, som hon förstört ute i kriget. Jag beklagar, att hon därför inte kan taga emot.

En gång senare såg jag prinsessan på gatan. Hon höll sin stilige furste under armen och såg lika bra ut som förr i sin spartanska enkelhet, som inte skilde sig från de andra kvinnliga gatutrafikanternas.

Frågar man portvakten hur f. d. prinsessan nu tituleras, svarar han: »Tavarisjtsj Pavlovna.»

Pravda har varje dag dekret, undertecknade av Lenin. Hela februari månad hade tidningsutroparna på tungan två viktiga saker, som intresserade alla: de nya dekreten för dagen och hur det stod med freden. Den dag Trotskij hade avslutat kriget med Tyskland, men ej underskrivit freden, var jag hos fru Lenin. Jag hade hört dessa rykten och frågade i förbigående hur det förhöll sig därmed.

— Vi komma inte längre att strida, men inte heller sluta vi fred, förklarade hon. Vilja tyskarna fortsätta kriget, få de göra hemfridsbrott och falla oss

som rövare i ryggen. Då blir den tyska revolutionen nästa världshändelse.

Ute på gatan mötte mig en lustig syn. En tätt packad människomassa vältrade sig fram, och i dess mitt reste sig, ett huvud över de andra, en hojtande tidningsutropare. Människorna hade trängt sig så hårt omkring honom, när han ropade ut freden, att han lyftes upp från marken och bars av strömmen en lång bit framåt.

Ett dekret, som åtminstone tillsvidare satt lås för all industri i Ryssland är det som gjorde fabrikena till nationalegendom. En svensk direktör, sedan 25 år bosatt i Petrograd, försäkrade att så gott som all fabriksverksamhet ligger nere nu och att arbetsbristen är oerhörd. Först och främst äro järnvägarna i sådan oordning i hela landet, att det är omöjligt forsla råmaterial; för övrigt är det ännu långt ifrån någon reda i det nya systemet. Varje fabrik ledes av en arbetarkommitte, som får bestämma ekonomien och allt. En check måste nu för tiden först underskrivas av två tjänstemän och direktören och sedan granskas av arbetarnas kommittee innan den gäller. På denna lämnas sedan inte ut mer än precis vad som behöves för att betala lönerna. Ingenjörerna äro avskedade vid de flesta fabriker: fackkunskapen erkännes för närvarande ej.

Mutsystemet florerar, sägs det, som i tsarens tid; enda skillnaden är, att det nu är dyrare genom de inangå mellanhänderna.

Ibland händer det, att bolsjevikerna själva erkänna detta. En av de svenska affärsmän jag träffat här blev, berättade han, en kväll presenterad för ett par underliga ryska typer, den ene såg ut som en chaufför, den andre var soldatklädd.

Min affärsvän, som utförde presentationen, rådde mig att inte draga mig undan bekantskapen. Dessa två herrar voro nämligen de nuvarande direktörerna för en stor bank, och mot extra betalning befunnos de villiga att göra goda tjänster. Uppriktigheten, som väl får förklaras med deras ganska berusade tillstånd, gick till och med så långt, att de erkände mutsystemet. »Vi taga mutor allesammans», förklarade de, »och är det så, att ni behöver någon summa, så säg bara till.»

Lenin har bestämt, att en del av bankerna skola hållas öppna en halv timme varje dag. Det är ganska underliga tjänstemannatyper bankkunderna då möta; de gamla tjänstemännen strejka nämligen fortfarande, dock mest, enligt vad en f. d. banktjänsteman berättade, mot de strejkandes egen vilja. Man hade vänt sig till Lenin med begäran att få börja arbeta, och han hade lovat medla. Men kommissarien

för finansiella ärenden begärde personlig inställelse eller brev från varje bankman, så att alla enskilda fall skulle kunna bedömas. Därefter skulle 30 procent av dem få stanna i Petrograd, en stor del skickas ut i provinserna och möjligen några ej återtagas.

Mot detta opponerade sig största delen av de strejkande, och därför har striden ej avslutats. Till den 14 januari fingo alla ut sin fulla lön genom en fullständigt hemlig kommitté, men efter denna datum ha endast de fått ut lön, som varit alldeles utan medel. En speciell kommitté vid varje bank har fördelat pengarna bland sammanlagt 50,000 tjänstemän. Alla strejkande i banker, bankfirmor m. m. i departementet ha bildat en sammanslutning, kallad Föreningarnas förening. Många av dessa tjänstemän lida nu stor nöd.

Affärerna gå i fabrikenas fotspår. De flesta engrosaffärer och minuthandlande i Petrograd ha spikat bräder för sina fönster, och slutrealisationer med pris som på konstauktioner höra till ordningen för dagen.

Det enda geschäft, som går med gammal schwung, oberoende av nya och gamla lagar, är försäljningen av kängsnören, stulna saker, cigarretter och bröd på Nevskij. Soldaterna äro grossörer i de två sistnämnda

varorna. De inköpa lager hos cigarrhandlarna och spärra ingången för andra människor; sedan ta de grov förtjänst på gatorna.

Alexandramarknaden och pantlåneriaffärer äro också guldgruvor för dem, som förstå sin sak. Alla stulna dyrbarheter stanna slutligen här, och den som har de rätta ögonen kan hitta många finesser bland lumpen.

Bland mycket annat säljer man där Kerenskij-sedlar till billigt pris. Jag såg falska sådana, 20-, 40-rubelsedlar, som utbjödos för to rubel.

— Ja, men de äro ju falska, anmärkte mitt sällskap.

---- Det gör ingenting; de gå lika bra i alla fall! svarade de glada judarna.

Och visst är, att de falska sedlarna hade god marknad.

En av mina vänner kom i Alexandramarknaden över ett par blad av guld. Dessa gömmer han som relik, fast övertygad om att de en gång varit i Peter Paulskyrkan. Härifrån äro nämligen stulna alla de massor guld- och silverkransar, som alldeles betäckte pelarna där och vilka representerade kolossala värden. Av helgonbilderna på kejsargravarna hittar man bara märken efter spikarna, men de massiva guldkorsen sitta märkvärdigt nog kvar. Den lilla S:t Peterskyrkan, gjord av 2 millioner gamla rubler, som

förr stod i Isakskatedralen, har tillsvidare gömts undan av prästerna.

De som vilja sälja sina juveler, pälsverk m. m. och de äro inte få — kunna inte annonsera på annat sätt än genom plakat i fönstren eller på husväggarna, vilket alltsammans är mycket farligt och riskabelt. De enda tidningar, som få ta emot annonser, äro nämligen bolsjevikorganen, eftersom, enligt ett dekret, de inkomster annonserna erbjuda skola oavkortat tillfalla staten.

De 12 procent av taxeringsbeloppet, som husägarna blivit förklarade skyldiga att erlægga till staten, ha störtat de flesta av dessa, och i praktiken äger väl staten tillsvidare de flesta husen i Petrograd. Ingen — varken hyresgäst eller husägare — får ju ut mer än 600 rubel pr månad från bankerna, varför de tolv procenten efter bolsjevikernas taxeringsvärdering blir en omöjlighet att erlægga. Några hotell ha redan officiellt övergått till staten, bl. a. Moskvahotellet. Detta var förut taxeringsvärderat till 800,000 rubel; nu står det i 3-4 miljoner. Då bolaget inte kan betala de tolv procenten på denna summa, tar staten upp hyrorna tills summan är täckt. Det heter nu, enligt en skylt utanför, »Första demokratiska hotellet».

Det kommer ibland också riktigt skämtsamma dekret bland alla de allvarliga. Ett, som uppväckte mycket löje och hade till följd muntert skämt i kadettidningarna, var bestämmelsen om en del förenklingar i stavningsättet. En ny tidning, som använder sig därav, har redan utkommit. Några tecken, jag vet inte vilka, äro strukna, varigenom farliga förvecklingar kunna uppstå. En mening t. ex. som förut lästes: Jag föll ihop och känner mig besegrad, måste, när de nu överflödiga tecknen strukits, läsas: Jag är en åsna och känner mig besegrad.

Att hundägare måste betala 50 rubel i skatt för varje hund fick jag veta i välgörenhetsministerns väntrum. Där påträffade jag nämligen en medelålders dam, som beklagade sig över att hon suttit och väntat på företräde från klockan to förmiddagen — då var klockan halv 5. »Hade hon något mycket viktigt att säga fru Kollontai?» Ja, hon och hennes man voro barnlösa, men de hade en hund, vid vilken de voro synnerligen fästade, och nu hade de inga 50 rubel att betala i skatt för denna. Jag rådde henne att inte besvära fru Kollontai, utanför vars dörr fattiga, invalider och sjuka trängdes, med denna hund, och hon gick verkligen hem.

Apropå hundar, så berättade en dag Nya Aftontimman, en tidning som ständigt indragits, men ener-
6-181629. Garm, 1 bolsjevismens Petrograd.

giskt utkommer under ny dygnbenämning, att i Charkov utfärdats ett dekret av följande lydelse: Alla hundägare måste leda sina hundar i band på gatorna. Påträffas någon hund utan band, förklaras både hunden och ägaren fågelfria.

Ingen får äga mer än 68,25 gram guld, resten övergår till riksegendom; alla våningar vid den förnämna gatan Kamennostrovskij skola överlämnas till bolsjevikerna o. s. v. Dekreten i denna stil äro legio. Ett av de senaste i februari behandlade tjänstefolkets angelägenheter.

Denna lag skulle ögonblickligen träda i kraft, hette det. Lagen erkänner först och främst den professionella föreningen »Husets tjänare», och därför kunna dessa antagas och avskedas endast genom denna förening. Enligt denna lag få bl. a. inga avräkningar för sönderslagna husgerådssaker tillåtas; tjänaren och husbönderna skola tilltala varandra på samma sätt: med ni eller för- och farsnamn. Åtta timmars arbetsdag införes. Tidigare än sju och senare än samma aftontimme får tjänaren inte arbeta. På sön-och helgdagar börjar arbetet kl. 9 och slutar kl. 3 på dagen. Tjänaren bör ha två fridagar i månaden; övertidsarbete tillåtes endast i särskilda fall, och då skall tjänaren erhålla dubbel betalning. En månads semester per år med full avlöning. Lönebestämmelserna

för hemtjänare variera mellan 150 och 50 rubel i månaden. En ensamjungfru, säger lagen, skall ha 50 rubel om hon är från staden, »medan en från landet endast får 40 rubel».

Tjänare, som ha lägre löner än ovan omtalade, skola omedelbart ha lönerna ändrade: »Men, i de fall, då tjänaren före utgivandet av detta dekret hade högre löner, skola dessa kvarstå.» Tjänaren skall ha ett stort, ljusst rum med två fönster och har utom arbetstiden rättighet att mottaga gäster där.

Ännu ha ju människorna inte kommit sig för att efterleva alla dessa nya lagar, men de som bli överrumplade i sin försummelse få naturligtvis böta. Pravda har offentliggjort, att staten varje dag tar in cirka 60,000 rubel i böter. En svensk affärsman i Petrograd fick i februari ge 2,200 rubel för att han underlåtit betala ut hjälpen till soldaterna.

Revolutionens kulturvård.

Petrograd i februari 1918.

Det kräver lång tid och mycket tålamod att leta upp någon av Rysslands folkkommissarier. Visserligen stå deras dörrar, heter det, öppna för envar, men det är just detta, som gör saken så komplicerad. Alla Rysslands invånare ha någon sten på hjärtat, som endast kan avlägsnas av de maktägande, men den som kan ha hopp att komma längre än i väntrummen måste vara född med en alldeles uppseendeväckande tur.

Det är nämligen trångt som på en bättre auktion utanför kommissariernas mottagningsrum, och utroparen motsvaras av en oftast synnerligen nervös och otillgänglig, först och främst opålitlig sekreterare, som irrar mellan ministern och den väntande publiken med fläktande pappersblad, varpå ärende och namn stå uppgivna. Denne nervöse sekreterare upprepas konsekvent på alla kommissariaten. Oftast har han ett flertal medhjälpare, och har man i detalj framlagt sitt ärende för en av dessa, komma dock alltid

de övriga framspringande och begära samma förklaring över ens närvaro. Resultatet blir detta oaktat lika med noll. För min del fann jag aldrig någon annan möjlighet att träffa de sökta herrarna än att i ett obevakat ögonblick gå in genom dörren till ministerns rum och utan omsvep direkt framlägga mitt ärende -- ett förfaringssätt, som inte väckte den minsta överraskning; troligen var detta det enda riktiga sättet.

Så länge man är naiv nog att uppehålla sig i väntrummet, har man dock valuta i studiet av de olika typer, som trängas där. Hos kultusminister Lunatjarskij t. ex., som har allt under rubriken konst och vetenskap på sitt program, får man göra många lustiga bekantskaper.

Han har ibland sina mottagningar på inrikesministeriet, och i dess största sal, där de pompösa tsarporträtten äro omsorgsfullt överhängda med lakan, får man se nervöst vandra omkring skådespelare, artister, präster, professorer, författare och allt möjligt trevligt folk. Alla le förföriskt mot sekreteraren, en ung f. d. arbetare i Tolstojtröja, som till skillnad från sina kolleger i de andra ministrarnas tjänst är mycket ohövlig och högdragen. Främmande språk förstår han ingenting av, och det är endast med många fagra ryska fraser, som han kan förmås att avlyssna ängsliga

förfrågningar. Mellan honom och kommissarien står en herre med långt, lockigt svart hår. Han förstår inte heller främmande språk, men tar åtminstone emot visitkort, vilka han lovar avlämna till kamrat Lunatjarskij. Deputationer ha företräde, och sådana finns det alltid gott om. Men innan en deputation på flera talföra ryssar hunnit framlägga sitt ärende, är kommissariens mottagningstimme för länge sedan gången, och återstoden av publiken får nöja sig med meddelandet, att kamrat Lunatjarskij inte kan träffas förrän i morgon.

Denne minister har en mängd kvinnliga sekreterare, som utgöra synnerligen anmärkningsvärda typer. Jag ser dem för mina ögon, där de springa — ofta och gärna, det märker man — tvärs genom salarna på nedtrampade skor och konsekvent sneda klackar. Alla ha de kortklippt hår, omsorgsfullt krusat och prytt med en rikedom av spännen, pudrade i ansiktet, kolsvarta naglar. De ha absolut inte hunnit att putsa naglarna, det märker man alltför väl på hela den övriga klädseln, som aldrig verkar fullbordad. Kjolarna äro oerhört korta, och oftast ha de blusar i skjortfason, regelbundet trasiga någonstans. Många av dem äro oförklarligt nog gifta.

Jag såg åtminstone ett femtiotal sådana unga damer i de olika ministerierna, och man påstod, att de flesta av dem voro studentskor, som övergått till bolsjevikerna. Alla stodo de praktiskt taget främmande inför utländska språk och verkade ytterst virriga och nervösa, när man talade till dem. Jag vet ingen typ i Sverige, varmed de kunna jämföras, och detta är ingen förlust för oss. Hade man lyckats komma i samtal med någon av dem, fick man bereda sig på att åtminstone en kvart åtgick, innan man hann förklara sitt ärende. De måste nämligen oupphörligen avbryta samtalet med en vänlig nick till alla vaktmästare, springpojkar och kolleger, trycka deras händer och säga »god dag, tavarisjtsj» jämte ett par förtroliga ord. Det var den demokratiska andan, som måste poängteras varje minut på detta sjukliga sätt.

Det enda undantag jag upptäckte från ovan beskrivna typ var en ung, söt flicka, som var Lunatjarskijs närmaste sekreterare. Hon var ytterst välklädd, kultiverad och i allt yttre en motsats till sina kamrater.

--- Varför hade hon förirrat sig dit? frågade jag en av de senare i diplomatiska ordalag.

Jo, hon var en av kultusministerns varmaste beundrarinnor, och hon hade skilt sig från sin förnäma familj, som rymt till Kaukasien, tjänade nu

A. LUNATJARSKIJ

konsten och kamrat Lunatjarskij. Hon var förstås tavarisjtsj med alla vaktmästarna, vilka för resten i all-

månhet tillhörde gamla regimen och absolut sågo mest förnäma och välpressade ut i hela kommissariatet.

Ovannämnda flicka sammanförde mig med kultusministern, och han framlade med all skyndsamhet sina planer för utvecklingen av Rysslands konst och vetenskap.

Herr Lunatjarskij är älskvärd och pratar mycket bra.

Han är jude av ljus typ, medelstor och säkert inte fyrtio år, verkar gladlynt och skrattar uppmuntrande mot de unga kvinnliga sekreterarna, som ogenerat hänga armbågarna framför honom på skrivbordet med skämtsamma anmärkningar mitt under mottagningarna.

Kultusministerns högsta önskan är, säger han, att det i kulturellt avseende högtstående Ryssland skall med mottot *Konsten är fri komma än högre än hit-tills*.

— Allt har nu övergått till staten: teatrar, museer, konstskolor, akademi m. m. De kejserliga teatrarna voro halsstarriga i början, men efter litet häktningar och allvarlig näpst föllo även dessa till föga och stå nu på vår sida.

Därefter framlade kultusministern det program för teatrarna som jag redan förut redogjort för. Han har lyckats samla en högt kultiverad kommitté med uppgift att övervaka allt vad till konst hör, och bland dess medlemmar räknas Rysslands främste konstkritiker, Benois, och flera andra bland landets bästa namn inom olika områden. Dessa hålla nu bl. a. som bäst på att ordna med utgivandet av god litteratur. De skola tillse, att lämpliga mästerverk tryckas på gott och fint papper, förses med fina illustrationer o. s. v. Elegant och billigt skall detta nya bibliotek ställa sig. Den första bok, som kommer ut i marknaden, är ett arbete av Nekrasov. Böcker med det förenklade stavningssättet äro också under tryckning.

Konstakademien skall nu i praktiken övergå i konstnärernas och lärjungarnas egna händer. Unga, skickliga konstnärer bli professorer i stället för de gamla; nya skolor under akademien skola öppnas, där fattiga lärjungar komma i åtnjutande av fri undervisning, så. att alla talangfulla ungdomar kunna få tillfälle att utveckla sin begåvning.

Museerna ha också övergått till statens egendom, liksom en stor del av de finaste privata palatsen i landet. Många av dessa äro nämligen i realiteten små museer. I Petrograd har man funnit trettiotvå sådana adelspalats. Från kyrkorna ämnar man hämta de bästa

målningarna och konstverken och skicka dem till museerna för att ha allt samlat på ett ställe. Ett par av de dyrbaraste kyrkorna skola omhändertagas av staten och restaureras.

Likaså har kommissariatet haft ögonen på de förnämsta godsen ute på landsbygden och samlat till museerna i Petrograd de mest unika saker, som påträffats där.

Musikkonservatoriet skall undergå en stor förändring. Det räknar för närvarande, säger kommissarien, cirka 3,000 lärjungar, de flesta judar, som egentligen inte ligga där av intresse för konsten, utan mest därför att de hitintills varit rädda att få lämna Petrograd, om de inte hade några som helst studier att skylla på. Nu skola dessa elever avlägsnas och konservatoriet alldeles reformeras i likhet med de andra skolorna.

-- Jag sitter inte i något *konstministerium*, säger herr Lunatjarskij till sist. Konsten är fri och skall inte vara underordnad något ministerium. Jag har till rådgivare en kommitté som har medlemmar från alla kulturorganisationer, till och med många arbetare. Om det är något som styr konsten är det alltså inte längre byråkrati, utan sann demokrati!

Den främste medlemmen i kulturministerns kommitté är utan tvivel Alexander Benois, konstkritikern och målaren. Jag hemsökte en gång denne älskvärde herre i hans eleganta och konstnärliga våning, och han tog emot mig med orden:

— Ja, här ser fröken att jag har det ganska trevligt, men hur länge det räcker vet ingen. Jag väntar, att landets herrar skola komma och ta min våning vilken dag som helst. Den är nämligen för stor. Och sitt ned i den här antika soffan; i morgon avhämtas den till ett av statens museum, har jag hört.

Herr Benois är alltså medlem av den nya kommittén, som inte har det minsta med politik att skaffa, skyndar han sig att förklara. Han är glad att få verka i konstens tjänst på något sätt, och nu hoppas han att kommittén möjligen skall kunna uträtta något.

— Hitintills har revolutionen inte satt det minsta spår på konsten, förklarar herr Benois. Arbetet har fortgått som vanligt, vilket de många tätt återkommande utställningarna visa. Just nu pågå akvarellutställning och en stor utställning i konstakademien av föreningen Konstvärlden, den största och bästa i Ryssland, i vilken namn sådana som Somov, Dobosjenskij, Kostodjev m. fl. förekomma. Denna förening skall

MÅLAREN BENOIS OCH HANS SON.

också ha en s. k. vandrartställning över hela Ryssland i den närmaste framtiden.

En annan utställning av yngre målare planeras. Märkvärdigt nog ha dessas antal inte förminskats genom kriget, fast en stor del av dem varit i tjänst. Inte en enda har stupat. Många i denna grupp äro synnerligen talangfulla. De ställa sig dock mycket oförstående inför bolsjevikerna, och varken konst- eller vetenskapsakademien erkänner någon Lunatjarskij. Ännu har det inte kommit till någon öppen konflikt, därför att ingen av dem vill låtsas om den andre, men när det kommer till avgörande blir det säkert en häftig strid å ömse sidor.

Bolsjevikerna äro, enligt min åsikt, människor med de bästa föresatser, fortsätter herr Benois, men de förstå ej sin sak. De ha nästan alla så länge varit borta från sitt land såsom landsförvista, att de blivit främmande för Ryssland, och det vore lika lätt för dem att organisera t. ex. Kina och Indien.

Under deras regemente går konsten under. Staten har nämligen aldrig visat sig vara någon god köpförmedlare. Nu skall allt vara för folket. Våra konstverk skola alla utan undantag inköpas av staten och placeras i museer, skolor o. s. v., för att folket skall ha dem ständigt för ögonen. Ingen privat konstlenskare kommer att få råd att beställa ett arbete av

oss. På detta förlorar konsten. Det är bra mycket mera intressant att arbeta när konstnären vet, att en förstående och intresserad människa skall ha hans verk, och inte en oförstående och i grunden tämligen ointresserad allmänhet. Ty folket är tyvärr inte så konst-älskande som man inbillar sig däruppe i det blå.

Bolsjevikerna ha en mycket framträdande brist, och det är att de endast äga en handfull bildade människor i sin ring. De äro emellertid endast en episod som revolutionen och Kerenskij; huvudsaken är kriget. Men nu framleva vi dock en tid här i Petrograd som ej har motstycke; vi leva som i en dröm eller riktigare i ett dårhus, avspärrat från yttervärlden, vi veta intet utifrån, och ute i världen vet man rakt inte vilket onaturlig skede vi genomleva. Vi längta efter en sund verklighet.

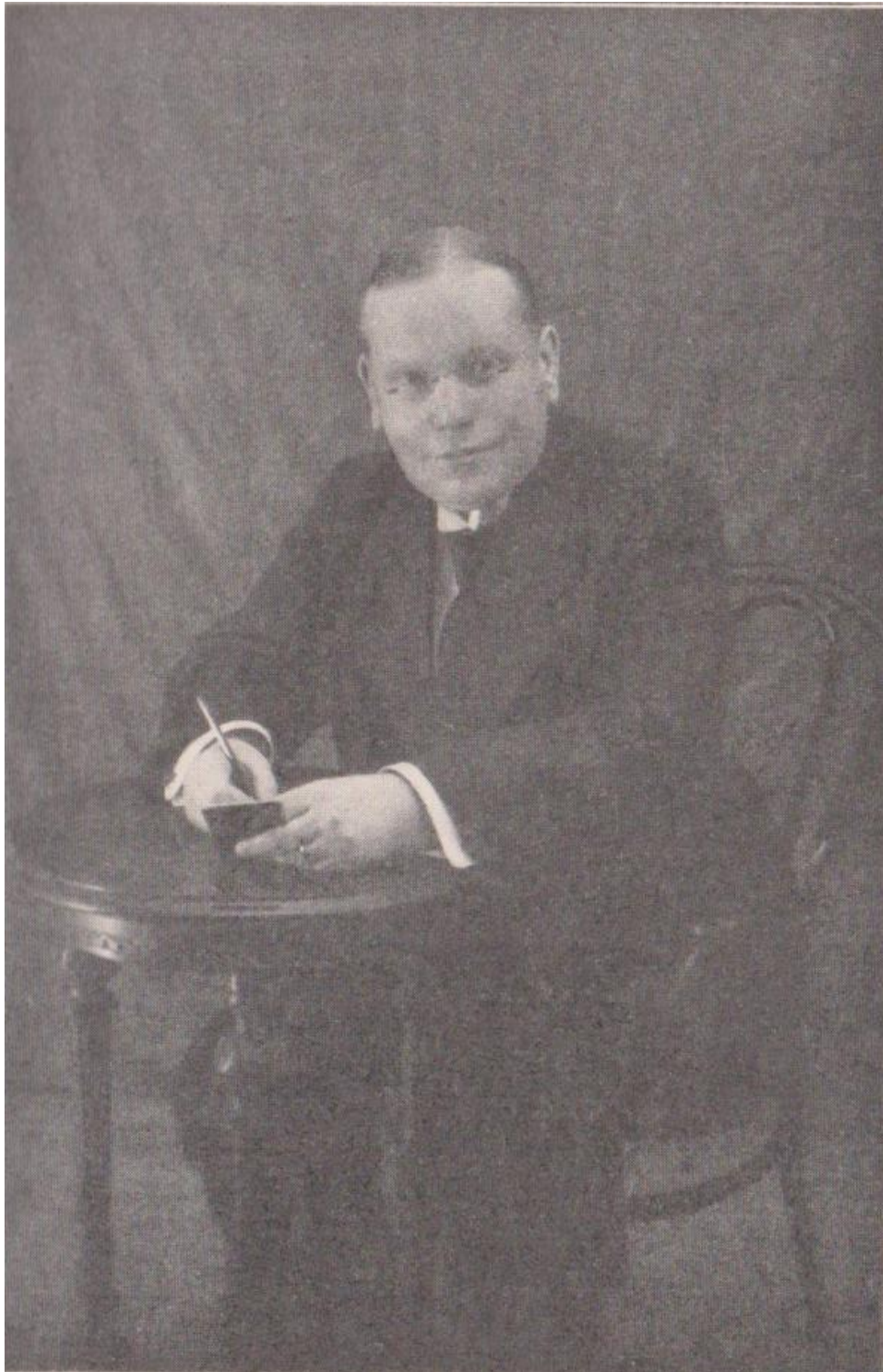
Herr Benois dementerar ryktena, att några konstskatter förstörts under revolutionen. Det är ytterst få sådana av betydighet, som tagit skada; de allra flesta ha förts i säkerhet i Moskva redan under Kerenskij's tid, och nu äro alla museer stängda.

Under kultusministern hör också allt som rör undervisningsväsendet. Detta ligger nere som allt annat; både i skolor och vid universitet är undervisningen

synnerligen oregelbunden, oaktat bolsjeviki tills vidare lämnat det sistnämnda alldeles i fred. Stundom komma lärjungarna, men oftast utebli de. Rysslands revolutionära studerande ungdom, som förut varit en visa i världen, har plötsligen bytt skepnad, och när revolutionen väl är överstökad, har den dragit sig undan från de politiska bekymren. Studenterna göra inte längre det minsta väsen av sig, låta inte tala om sig och synas sällan — annat än ibland med spade och hacka på gatorna, där de i sällskap med officerarna tjäna en slant.

Jag talade vid professorn i västeuropeiska språk vid Petrograds universitet, K. Tiander, en av trudovik-folksocialistiska partiets ledare. Han var bojkottad vid universitetet av eleverna, därför att de misstänkte honom vara bolsjevik — sådan är stämningen där gentemot landets herrar.

Professor Tiander berättade, att elevantalet vid universitetet och skolorna avtagit betydligt, dels på grund av den rådande oordningen, dels av rent fysiska skäl. Ingen orkar arbeta utan mat. Vidare kommer det inte längre några studenter från provinserna till Petrograd. Tvärtom har huvudstadens ungdom flyttat till provinsstäderna. I Tomsk har t. ex. elevantalet under de senaste månaderna varit större än någonsin fallet varit vid Petrograds universitet.

PROFESSOR K. TIANDER

Ganska märkligt är det, att mitt under revolutionen spirat upp nya livstecken inom bildningsväsendet. Professor Tiander upplyste, att flera nya bildningsanstalter i Ryssland av sådan karaktär, att deras motsvarighet inte finns i världen, stå inför start. Irkutsk, Saratov, Tiflis och Tasjkent bli förläggningsorterna. Speciella, fullständiga avdelningar för Kina, Indien, Persien och Japan skola inrättas vid dessa universitet.

I Petrograd har också i dessa dagar av en grupp vetenskapsmän bildats en kooperativ bokhandel, med uppgift att främja bokutbyte med Västeuropa. Man anser nämligen, att bokhandlarna inte besitta tillräcklig kompetens att organisera litteraturutbytet länder emellan. England och Frankrike ha redan representanter i Petrograd för att samarbeta med den ryska kommittén i denna fråga.

De flesta privata skolor äro stängda i Petrograd, och bolsjevikerna ha tagit lokalerna för andra ändamål. Jag var en gång tillsammans med en lärarinna vid en samskola, och enligt hennes beskrivning måtte förhållandena nu vara synnerligen oangenäma vid Petrograds bildningsanstalter. Barnen voro bolsjeviker eller inte bolsjeviker, och likadant var det med lärarinnorna. Stridigheter och uppsägningar hörde till ordningen för dagen; bolsjevikbarnen voro de maktägande. Ett par

undervisning, hade ryckt in som lärarinnor i en skola. De lärarinnor, som voro motståndare till bolsjevikerna, fingo på månader ingen lön o. s. v.

Den som sköter undervisningsväsendet för vuxna under Lunatjarskij är ingen mindre än fru Uljanov, Lenins fru. Det är en äldre kvinna med ett outsägligt trött och sjukligt utseende. Hon har också många gånger varit opererad för någon svårartad sjukdom, och där hon sitter i stolen framför sitt skrivbord . liknar förste folkkommissariens gemål mest en tröttkörd arbetarhustru, som framför allt annat behöver vila. Håret har hon hårt tillbakadraget från en starkt välvd panna, och hon är något längre än sin man.

Främmande språk talar fru Uljanov, som hon mest kallas, ogärna, också tyska, fast hon tillbringat flera år i Schweiz. Men hon är mycket vänlig, ser god och anspråkslös ut och ler ofta. Man får absolut intet intryck av att detta är förste folkkommissariens hustru; fru Lenin betraktas här tydligen uteslutande som Lunatjarskijs sekreterare.

Hon har ett stort rum för sig och tjugu av de originella studentskorna till medhjälpare. När hon inte är sjuk, sitter hon troget i sin länstol och tar emot deputationer av bildningstörstande matroser, soldater,

bönder o. s. v., tio gånger i minuten avbruten av en studentska, som måste fråga henne till råds i ett eller annat. Hon ägnade också mig några minuter en förmiddag.

Jag fick då veta, att man ännu inte hade programmet klart för skolorna. Det var dock meningen att allt skulle göras för att sprida kunskaper bland de äldre årsklasserna, som räkna många analfabeter. Varje fabrik har redan skola och bibliotek. Lärarna skola antingen vara bolsjeviker eller vänstersocialrevolutionärer, dock har det hittills ställt sig svårt med just denna fråga, då det är ont om sådana vana lärarkrafter. Övriga lärare och lärarinnor strejka i massor. De voro alla revolutionära 1905, men nu finna de, att andan är alltför proletärisk, förklarar fru Lenin.

Flotta och här ha redan 40 skolor för vuxna, och i byarna inrättas på f. d. aristokratiska gods sådana skolor. Sovjets ha tagit all undervisning på landsbygden om hand, eftersom bönderna hysa mest förtroende åt detta håll. Matroserna ha fått furst Strogonovs palats att förfoga över till skola och teater.

Undervisningsprogrammet kommer att ändras väsentligt med tiden, avgifterna i högre skolor att sänkas, en mängd examina avskaffas o. s. v. Hitintills har man nöjt sig med att slopa religionslektionerna i skolorna.

Man håller vidare på att samla läroböcker för vuxna till ett stort bibliotek, dit alla skola ha fritt tillträde. Från detta bibliotek besvaras också frågor i studieväg till alla håll i Ryssland. Fyra stora tryckerier, där endast billiga läroböcker och klassikers verk skola tryckas, äro redan i gång.

— Det är så mycket som skall ändras, säger fru Lenin till sist med ett obeskrivligt trött uttryck. Ryssland är så stort — ett alldeles för stort land.

En deputation kommer i dörren. Fru Lenin reser sig — hon blir alldeles röd av iver — och viskar till mig:

— Det är en delegation bönder från trakten av Moskva; man säger, att de gått till fots hit och att ile ha mycket viktiga saker att avhandla.

Två mäktiga bolsjevikkvinnor.

Petrograd i februari 1918.

Söndagen den 3 februari töade det i Petrograd.

Smält snö och smuts skänkte gatorna en obeskrivlig färg och gjorde trafiken ändå svårare än när man klättrade över snöbergen. Man vadade fram, och obekanta grepo varandra i armen, när balansen svek. Det var nästan otäckt att se solen lysa så klart över allt eländet.

Kl. 12, när jag kom ut på Nevskij, mötte mig en överraskande syn. Hela den breda gatan var svart av en människoskara, som i sakta, strävande tempo rörde sig framåt. Det var den upprörda här av kyrkans varma anhängare, vars heligaste känslor råkat i svallning, när staten lade beslag på det stora klostret Alexander-Nevskij.

De finaste baner, som kyrkorna ägde, deras dyrbaraste helgonbilder voro hämtade ut i dagsljuset och buros nu genom gatorna av högtidsklädda präster; ortodoxa kyrkans mest vemodiga sånger bestämde den

KORSTÅGET PÅ NEVSKIJ DEN 3 FEBRUARI.

sörjande skarans takt. Tåget var imponerande; tusentals kvinnor i stickande schalletter, barhuvade män, till och med soldater hade fylkat sig kring prästerna. Framför varje litet kapell krökte sig alla ryggarna, sänktes baneren, arbetade alla händer med korstecknet. Det såg hotfullt ut, och där tåget drog fram behärskade det stämningen. De mötande på Nevskij, som underlätto att blotta sina huvuden, blevo aggressivt behandlade. En ung man, svensk för resten, som måste gå tvärs över gatan, lät tanklöst hatten sitta

på. Detta togs illa upp. Två kvinnor i tåget rusade på honom och ryckte av hatten med orden:

— Heliga Guds moder är större än du, tavarisjtsj i päls!

Hela dagen vandrade den sjungande skaran de våta, slippriga gatorna upp och ned. Först när skymningen föll åtskildes den, fördelande sig på en mängd kyrkor, där de trötta demonstranterna avslutade dagen med böner om hjälp och hämnd framför helgonbildernas fladdrande oljelampor.

En enda kvinna var orsak till denna demonstration av jättedimensioner. Tavarisjtsj Kollontai, den kvinnliga ministern, hade företagit sig något som hon själv under ett samtal med mig kallade en specialrevolution. Hon hade för bolsjevikernas räkning lagt beslag på det stora klostret, kört munkarna på porten och sagt:

— Gå ut i världen och arbeta! I dessa salar skola nu inkvarteras flera tusen sjuka män, som annars måste ligga på gatan!

Präster och munkar stodo lamslagna. Bolsjeviki, jordens djärvaste syndare!

Men dagen därpå hade de fattat mod, och när bolsjevikerna kommo, möttes de av högtidsklädda präster med laddade pistoler. Pang! Några dödade

soldater, och det heliga kriget hade utbrutit. På prästernas sida föllo tre. Men i klosteralarna bo nu 4,000 invalider, och på klostrets enorma rikedomar frossa bolsjevikerna.

Alexandra Kollontai hade segrat, berättade hon stolt. Regeringen ville inte våga försöket; den fruktade att folkets religiösa känslor skulle råka i alltför stark svallning, men den kvinnliga ministern vågade och segrade med det goda svärd, som heter makt.

Sedan blev fru Kollontai sjuk och höll sig hemma en vecka. Jag hälsade på henne under denna tid och fann, att hon var mycket lik fru Marika Stjernstedt, gladlynt och förlovad eller nygift på bolsjevikiskt vis. Den utvalde är Dybenko, matrosen, som blev marinminister. Förut har hon varit gift med en riktig general. Under mellantiden har fru Kollontai dock ett antal månader suttit i fängelse, bl. a. i Sverige för antimilitaristisk propaganda ; är nu cirka 40 år gammal.

Hennes kommissariat är inrymt i ett f. d. flickinstitut, från vars väggar olika årgångar troskyldiga familjeflickor blicka ned på mammor och pappor, släktingar, vänner — och kanske sig själva, som nu i lekhallen avvakta tillfället att få utbedja sig någon gunst av fru Kollontai. Denna har nämligen all social hjälp om hand: invaliderna, sjukhusen, barnavård

m. m. Hon har samma post som Panina, den för sin välgörenhet beryktade grevinnan, vilken gav 100,000 rubel till bolsjevikernas motståndare under Kerenskijs sista dagar.

Fru Kollontais kommissariat verkar riktigt konservativt. En byråkratisk gammal vaktmästare viskar sitt obligatoriska tavarisjtsj till fru ministern med det -mest vördnadsfulla tonfall, som kan anslås, och en smilande falsk gammal Röda- korssyster står som en vasall bakom hennes stol. Tsarens porträtt hänger obetäckt, och helgonbilden i ett hörn sitter kvar. Jag fick sitta bredvid det väntande lunchbordet med vitt bröd och ägg, medan jag avvaktade det ögonblick kommissarien skulle hinna tala med mig.

Stackars fru Kollontai! En här av tiggare faller, bildligt talat, för hennes fötter så lång dagen är; deputation efter deputation utmålar för henne landets skrikande elände. Alla vilja ha arbete, från generalen till den fattige dövstumme, som kommer från Rysslands inre, iklädd en kostym av säckväv, samman dragen med segelgarn och med tändstickor till knappar. Och arbete är dock det sista, som bolsjevikministern kan ge; det näst sista är penningar. Hon

säger bara »ja» och »nej» på hela den ström av ord som människorna samlat under långa timmars väntan i hallen och kastar tröstlösa blickar på den stora, vissna blomstergruppen med brandröda band på skrivbordet. En haltande sekreterare räcker henne var tredje minut telefonluren. Äntligen, sedan vaktmästaren kastat ut en upprörd man, som med våld trängt sig in i rummet, kommer hon bort till mig.

— Jag är trött! säger hon. — Ryska folket pratar så mycket, även när de ingenting ha att säga, och nu ha de ' ju hjärtat fullt. Hur mycket nöd och elände som blottats i detta land sedan ridån dragits upp, anar ingen.

Och så får jag framtidsplanerna till livs. De äro många och goda, men brista troligen i ett — möjligheten att realiseras.

Ryssland har 3 miljoner krigsinvalider, som nu skola få arbetshjälp, vilket de förut förmenats, vidare pension. En alldeles arbetsoduglig invalid får 180 rubel i månaden, de övriga litet mindre. Vidare skola hemmen för soldatbarnen och andra barn reformeras, och deras skyddslingar få besöka allmänna skolor, vari införes självförvaltning. En kommitte väljes i varje skola, där barn som fyllt tio år ha rätt att röstas in för att vänja sig sköta finansiella frågor. Svårigheten är dock att finna pedagoger, som vilja

hjälpa bolsjevikerna i dessa skolor. Lärarkåren är svår att besegra, säger fru ministern.

Vanartiga barn skola hädanefter ej avskiljas från andra och få ej komma i fängelse; de betraktas som offer för samhället och indelas i tre kategorier: mindre vanartiga barn, vilka behandlas som vanliga barn, sådana som ej äro alldeles pålitliga, vilka skickas i förbättringsanstalter, och brottsliga barn. Dessa senare sändas till hem utanför staden, där de sysselsätts med kroppsarbete och betraktas som andligen sjuka.

För mödrarna skall också år hel del göras i Ryssland. Ett mönsterhem inredes i en flickpension vid Moika, där alla blivande mödrar, gifta eller ogifta, få vistas fritt ett par månader. Här skola de stå under skickliga läkares uppsikt och få fri mjölk till sina barn. Amerikanska Röda korset har redan skänkt 300,000 flaskor kondenserad mjölk till detta blivande hem.

Pensionen för de gamla skall höjas till minst 25 rubel i månaden och högst 150. Vid sjukhusen skola alla deltaga i administrationen, från den lägsta tjänstflickan. Överläkaren står under kommittens kontroll.

— Läkarna ha stridit emot, berättar fru Kollontai — men när de inte längre kunde reda sig utan våra pengar, fällo de till föga och kommo med oss.

Också de sjuka ha sina representanter i ovan-

nämnda kommitte; de skola ha kontroll över maten och allt annat,. även kunna säga veto, när de anse detta lämpligt.

I fru Kollontais ministerium, där arbetet växer varje dag, äro 125 personer sysselsatta. Var och en ilar 400 rubel i lön per månad, utom ministern, som i likhet med sina kolleger har soo rubel. De högst kvalificerade läkarna och andra med dem likställda i bolsjevikernas tjänst få 600 rubel.

Till sist ber mig fru Kollontai hälsa till Sverige fäller det smickrande omdömet att, om hon skulle välja sitt fängelse, valde hon ett i Sverige. Där är så gemytligt i fängelserna, i synnerhet var det så i Malmö.

En livslevande överste i silverarmband och välrakad hjälper tillsammans med en annan f. d. officer och en synnerligen sminkad och krusad familjeflicka fru Kollontai med invaliderna. Han gav mig skriftligt tillstånd att i sällskap med f. d. officeren besöka några av Petrograds invalidhem.

Det blev en tröttsam språngmarsch genom gatorna, ty det finns sju hem i Petrograd och 6,000 invalider. Allt är uppbyggt på ett centralråd, varifrån de övriga fyrtio hemmen ute i landet ta order.

Soldaterna och invaliderna äro de enda i Petrograd, vilkas tillvaro kan målas i andra färger än svarta och blodröda. De ha det lugnt och bra, äta sig mätta tre gånger dagligen och roas på mångfaldiga sätt. De bo i hovmännens och furstarnas palats med vinterträdgård och drivhus, och sina måltider intaga de på visserligen nu spruckna, men dock kronprydda, antika fursteserviser. De frisera sig framför stora speglar med konstnärligt skulpterade ramar, på vilka de hänga upp sina mössor, käppar och löskragar. De dyrbara tapeterna äro överklustrade med krigsaffischer, osmakliga tavlor m. m., golvens ursprungliga parkett- eller marmormönster äro spårlöst försvunna. Om de vilja läsa, få de göra det i belysningen från mestadels antika kristallkronor. Alla beslag och dylikt i brons och metall äro undantagslöst utbrutna och bortburna till försäljning.

Invaliderna sågo också överallt glada och belåtna ut. Nästan alla hade balalajkor över sina sängar, och dragspelslätar tonade från alla rum. På de flesta märkte man intet som helst fel, men lösben och armar i hörnen skvallrade om att det felades ett och annat.

De voro så lata, berättade officern bekymrad. Ingen ville arbeta i skomakeriverkstaden, som dock var inrymd i hovmannen Dasjkovs spegelsalong, och alla förklarade sig för trötta för bokhållerikurserna. De hade

gripits av den allmänna arbetsmotviljan, de stackars Invaliderna, som slungats från krigets fälor till socialrevolutionens.

Medan vi irrade mellan de olika palatsen, min officer och jag, mötte vi många episoder på gatorna. Ett par soldater lade beslag på en isvostjik och skickade utan vidare ceremonier hem den slokörade, skrämde kusken. Några rödgardister fångslade en man på gatan, därför att han inte kunde dokumentera sig, en soldat hissades, tack vare att han sålde vitt bröd fyra rubel billigare än de andra, o. s. v. Många skrikande gummor mötte vi, alla retade av soldater. En av dem slog sig med knutna händer i huvudet och grät högt. Hon var bestulen på sin börs, som hon burit i en ilsket grön väska på magen. En ståtlig begravning kom på Nevskij. Det var en matros som fördes till graven under samma hedersbetygelse som förr en general.

Två episoder fäste sig dock särskilt i mitt minne: en äldre, välklädd man kom ned från ett hus vid en tvärgata till Litenij — för övrigt detsamma där Maria Pavlovna har sin våning — och han var så upprörd tårarna strömmade utför kinderna; så gick han hela gatan fram in i kyrkan i närheten, och hela vägen grät han obehärskat. Den andra episoden inträffade strax efter. Det kom en gammal, uniformsklädd gubbe

fram till officeren i mitt sällskap och tog honom i armen. Han bad om ett par cigaretter. Mannen var en gammal officer, som blivit alldeles blottställd och gick på tiggarrått. Han hade sitt högkvarter på trappan till svenska kyrkan.

Denna kyrka har, kan inom parentes berättas, råkat i en brydsam situation genom statens och kyrkans skilsmässa. Den är så rik, att den utan skattetillskott från sina medlemmar underhållit skolor och välgörenhetsanstalter. Men enligt nya lagen tar nu staten alltsammans, och kyrkan skall inte ens kunna betala sina pastorer. Underhandlingar med Smolnij pågå.

Den andra betydande kvinnan i bolsjevikernas regeringskrets är Maria Spiridonova. Hon mördade, berättade hon lugnt vid mitt sammanträffande med henne i Smolnij, som 21-årig familjeflicka en general, som omänskligt plågade alla sina underhavande. Därför skickades hon den 16 januari 1906 på livstid till Sibirien, där hon utsattes för en upprörande behandling av soldaterna. Bl. a. brändes hon över hela kroppen med cigarrer.

Detta gav henne martyrglorian, i synnerhet bland bönderna. De fira henne nästan som helgon och

MARIA SPIRIDONOVA.

bränna otaliga ljus i kyrkorna på Spiridonovas namns-och födelsedagar.

Nu vallfärda de till Smolnij, ty revolutionen i fjol gav henne fri, och vid 33 års ålder är hon nu en högst betydande kvinna i bolsjeviklandet. Hon är president i bonderådet, som åtminstone nominellt har 120 miljoner bönder i sin organisation. Vidare är hon den ledande själen i det socialrevolutionära vänsterpartiet.

Hon lever och verkar i Smolnijs ena stora, gula flygelbyggnad bakom det poetiska klostret. Denna kolossala byggnad har så många stora, tomma salar, där endast några skolpulpeter stå undankörda, att den tanken osökt måste komma: dessa äro ju de mest utmärkta salar för invalider och sjuka — varför gå bolsjevikerna över ån efter vatten?

Här hittade jag en eftermiddag den lilla bleka, magra flickan i en stor f. d. bönsal, där hon höll möte med sina socialrevolutionära soldater. Hon var ordförande, höjde ofta sin späda stämma — hon har stark lungsot — och började alltid medlande: »Ja, kamrater), avlyssnades ivrigt och applåderades.

När äntligen mötet slutade efter många resone-mang, och den lilla, svartklädda damen med den närsynta blicken, de tunna, blodlösa läpparna och ytterst nervösa händerna — hon hade också uppse-

endeväckande många säkerhetsnålar — kom trippande emot mig, skulle hon omedelbart in i nästa sal på ett sammanträde i en bondekommitte och hade inte tid att prata. Hela hennes dag var upptagen av möten, och hon hade knappt ro att sova.

— Bönderna vallfärda till mig, sade hon leende, och jag har så många regeringsbestyr. Jag leder ett helt arbetareparti och Rysslands stora bondehär: det tar alla mina timmar och minuter i anspråk.

Det förstår man. De minuter hon talade med mig fylkade sig tjugo personer runt omkring oss, vilka sedan överföllu henne med rådfrågningar.

Det är Smolnijs minsta kvinna, men Rysslands mäktigaste! säga hennes beundrare.

Hos de elända i Vasjas by.

Petrograd i februari 1918.

Lyx och överflöd äro okända begrepp i bolsjevikernas Petrograd, men dess värre inte fattigdomen och nöden. De rika ha blivit fattiga, och de redan förut blottställda ha råkat i ett elände, inför vilket både Lenin och alla helgon måste stå maktlösa.

En kall, vinterfrisk dag gick jag till Rysslands allra fattigaste kvarter, Vasjas by. Dagen förut hade jag sett höjden av allt nutida överflöd i . staden, där lyxen sover Törnrosasömn och där palatsen, festöverdådets forna stamorter, nu hysa arm- och benlösa invalider.

Det skönaste bländverk Petrograd kan uppvisa är en middag på Medvjed: förbjudet vin i fina teserviser, det dyra elektriska ljuset strålande från stora kronor, eleganta kypare, glänsande bordlinne och en publik i frackar och uniformer. Damerna äro få, om demimonderna undantas. Det är mest utlänningar, som lägga sina billiga rubler här, och deras fruar och döttrar ha inte fått följa med till varghålan.

Här dofta friska blommor, och de dyraste, om också inte de finaste cigarrer i Europa sända sina ringar mot taket. Om några hundra soldater från gatan storma in och göra en undersökning, så förhöjer detta bara stämningen: för herrarna därinne är det stora eländet utanför hotellets väggar endast ett intressant drama, över vars slut gissas, resoneras, diskuteras; det gäller bara att hålla det utanför egna respektive hemlands gränser, så är allt gott och väl. Överdådet i Petrograd är alltså minimalt. Bolsjevikerna ha hunnit köra lyxen på porten, de ha börjat sin razzia uppifrån och gjort en god skörd. Men ha de lika snabbt och energiskt som de avskaffat den syndiga lyxen kanske ingripit mot dess skarpaste motsats, nöden och eländet bland de fattigaste?

Ingen skulle bättre kunna besvara denna fråga än den avdelning av frälsningsarmen, som verkar härute. Jag vände mig dit tidigt följande morgon och fick det nedslående svaret, att till och med inom själva Petrograds murar finns det fattigaste och uslaste kvarter i hela Ryssland. Ingen människa rör ett finger för att hjälpa de olyckliga där, och eländet ökas för varje dag.

Svenska slumsystrar äro de enda främlingar, som förirra sig dit; de komma med kläder och tröstrika ord — mat ha de inte själva, så de kunna äta sig mätta, men klagan över hunger möter dem vid alla dörrar.

Det fattigaste kvarteret kallas Vasjas by och ligger ganska centralt, 18:e linjen på Vasilijostrov. Tusentals människor promenera dagligen denna stora, breda gata fram utan en aning att de ha en sådan skrikande nöd i sin närhet, ty utifrån se de höga, vitrappade trevåningshusen inte så avskräckande ut, visserligen fattiga och vanvårdade med sina trasiga fönsterrutor, där kuddar och tidningar ersätta glaset, det är allt.

Det berättas att dessa hus varit okända för Petrogradborna ända till en av de första revolutionsdagarna, då några studenter, som höllo på att bli skjutna, räddade sig in på gården. De blevo alldeles häpna över vad de där mötte: den mest vedervärdiga stank slog emot dem, och nakna barn lekte med hårlösa hundar och kattor. Studenterna anmälde saken för vederbörande, och efter undersökning förklarades, att hela kvarteret skulle jämnas med marken. Denna jobspost åstadkom nästan panik bland de olyckliga hyresgästerna, men ingenting hördes vidare av.

Husen äro inte mer än tjugo år gamla. De byggdes av en rik man och voro ämnade till bostäder åt Ile fattigaste i samhället, vilka för en liten hyra skulle få bo där. Han lever ännu, den gamle herrn, men har för länge sedan slutat med reparationer och förbättringar, så otacksamt har detta visat sig vara. Fem tusen själar bo i Vasjas by. En hel liten stad kunde dessa människor befolka — de lägsta av samhällets olycksbarn, alltför degenererade att kunna stjåla sig fram eller genom svekfullhet nämnvärt bättra upp sin tillvaro.

En slumsyster och jag gjorde sällskap dit. Vi åto upp hela slumstationens matförråd före vår utfärd. Det var nödvändigt, annars skulle vi svimma i någon av de smutsiga trapporna, sades det. Om somrarna förpestade stanken från dessa hus luften utmed hela gatan, utan att någon människa förstod varifrån den kom, och även denna kalla vinterdag slog på gården emot oss en sådan lukt, att inte ens Jack London bland avgrundens folk andades värre.

Varifrån kommer den? Cementbelägningen är uppriven i alla trappuppgångar, och överallt sippra fram små pölar av orenlighet. Kloakerna ha så stora öppna hål i förstugorna, att barnen om kvällarna, när mörkret inbrutit, falla ned i dem och drunkna. Sopor, avfall m. m., allt kastas utanför dörrarna i trap-

porna och får ligga där tills högarna bli så stora, att de skottas ut på gården. Där springa hundar och kattor utan hår och barn, bleka som döden.

Intet elände kan vara värre än detta; barn kunna inte födas i en djupare avgrund, inpassas i en mera karikatyrartad bild av livet. De få klättra uppför trappor, slippriga av smuts som leriga vägar, och smyga in i rum, där de vanligen inte ha rätt till en enda plats.

Vi kommo in i ett kyffe, där fem kvinnor och fyra barn bodde. Intet av barnen tillhörde någon av kvinnorna: de voro hittade ute på gården, lämnade av någon mor, som dränkt sig, eller en far, som supit ihjäl sig, men de fattiga kvinnorna, som ingenting äga, dela detta ingenting generöst med de små och låta dem sova i något hörn.

I ett annat rum, där slumsystemen lämnar litet kläder, sova två småttningar i en säng, rummets enda möbel, och två barn på 13 à 14 år sitta på golvet i ett hörn. Modern, som är nästan döende i lungsot, har släpat sig ut på gatan, där hon tigger med ett barn i famnen. Varav levde denna familj? Jo, flickan, som var 13 år nyss fyllda, gick, när nattmörkret

föll, ut på gatan och förtjänade till uppehållet. 7 rubel i månaden kostade rummet.

En gumma minns jag särskilt bland allt eländet. Hon gick omkring i ett kökskyffe med en kudde under armen. Den var allt vad hon ägde i denna värld. Den gamla fick mot en ersättning av 2 rubel 50 kopek i månaden sova på spisen varje natt, men om dagen hade hon ingenstans att ta vägen — annat än ut på gatan och tigga, med kudden fortfarande under armen.

I ett hörn sysslade två karlar med flaskor och vätskor; de blandade till åt sig en rusdryck av allehanda gifter, och en liten pojke studerade intresserad knepet.

En våning på sex rum kostar 40 rubel i dessa hus, och i varje rum bo cirka 10 à 12 personer, av vilka de flesta leva på att tigga. Trevnadsbegreppet är främmande för dessa olyckliga människor; att icke svälta eller frysa ihjäl är deras högsta begär.

För sju år sedan gick koleran i Petrograd. Då fastklistrades på alla dörrar ett plakat med förhållningsregler, och dessa papper sitta ännu kvar på innersidan — man har inte tvättat dörrarna på alla dessa år!

Någon mat se vi inte till, endast teglas. Bröd ha de olyckliga människorna inte haft på många dagar. Överallt vill man bjuda oss på te, ty det är

det underbara med dessa fattiga, att de helt naturligt dela med sig av det lilla de äga.

Endast på ett ställe bli vi ogästvänligt mottagna, och det är hos frälsningsarmens egen soldat i kvarteret. Det är en f. d. medicine studerande, som alldeles förfallit, druckit upp sin rika och förnäma familjs pengar och nu vid 30 år ser ut som en utlevad gammal man. Han bor sedan några år tillbaka med sin mor, änka efter en adlig läkare, i ett hemskt kyffe. Den lilla slumsystemen i mitt sällskap har tagit hand om honom och fått honom på bättre tankar. Nu går han i armens kläder och säljer böcker på gatan, gör allt vad han kan för att hålla sig uppe. Men han tycker inte om att få besök i sitt kyffe och var ganska trumpen mot sin tillbedda slumsystem.

När vi komma ned på gården efter vår trista rond mötas vi av glada valstoner. En positivhalare med jordens sämsta instrument har samlat en krets av de bleka barnen och hårlösa hundarna, som inte tjuta, utan uppmärksamt lyssna. Han lever på att spela på denna gård, berättar slumsystemen. De 5,000 människorna, som inte kunna läsa eller arbeta, offra tacksamt en kopek till mannen i gengäld att han fördriver en av dagens trista stunder med sin musik.

Efter detta besök var vår första plikt att kläda om oss och ögonblickligen ta ett bad. Svälttyfusen

gick i gården, sade hyresgästerna, och alla möjliga andra sjukdomar också förresten. Det dog några varje dag, och liken fingo ligga länge innan de forslades bort.

Vid mitt besök hos fru Kollontai några dagar senare förde jag denna stora, förfallna välgörehetsinrättning på tal. Hade regeringen tänkt göra något för att avhjälpa detta elände? Jo, man hade reda på det, men tiden hade varit knapp och göromålen så många, att man inte hunnit så långt ännu. Husen skulle emellertid rivas så snart villiga arbetare kunde anskaffas.

På kvällen efter besöket i Vasjas by gick jag i sällskap med en annan liten slumsyster, en seminariebildad studentska, som talade sex språk, med ryska Stridsrop under armen till en f. d. krog, numera kafe. Detta besök, som inte var utan sina risker, gav föga resultat. Efter en snabb flykt utmed mörka bakgator, där ingenting skulle varit naturligare än ett mördande skott, kommo vi till slumsystemens krog. Därutanför hände något medan vi voro inne: en rödgardist sköt på en kamrat, och denne bars in på kafeet. När vi gingo, hade han repat sig så mycket, att han drack litet te, som man förde till hans läppar, men han var skjuten i benet.

I kaféet sovo nästan samtliga. Vi gingo genom rummen och passerade alla gatans lösa typer: tiggarna, isvostjikarna, tatarerna, kineserna, judarna på Alexandramarknaden, geschäftmakarna i kängsnören och tidningsutroparna. De sovo alla på bord och bänkar, endast någon enda kastade ett förvånat öga på oss, där vi viftade förbi med Stridsropen.

På de flottiga väggarna hängde ännu kvar de helgonbilder, framför vilka krogvärdens i vodkans sälla dagar vördsamt gjorde korstecknet med ena handen, medan han förde glaset till munnen med den andra. Prislistorna på maten hängde bredvid. Korv och potatis, kvällens rätt, 2 rubel, stod det. Det var ganska mycket för dessa gäster, och de flesta hade också bara ett teglas framför sig. Krogvärdens två små pojkar gingo omkring med en stor kvast, med vilken de så ofta som möjligt överforo de sovandes fötter; krogvärdens köpte ett Stridsrop, men läsa kunde han inte, sade han.

I biljardrummet, där fyra helgon blickade ned från väggarna, arbetades flitigt. Ingen köpte någon tidning, för ingen kunde läsa. Längst inne sutto några gamla gubbar. De sade mycket vänligt — ingen yttrade ett ovänligt ord till oss på hela tiden — att om vi komme med bröd, skulle de köpa av oss; det var det enda de behövde. Gud kunde inte hjälpa,

att det var som det var, det visste de, men helgonen hade glömt hela Ryssland, ty utan bröd kunde ju ingen leva, o. s. v. Till sist frågade en isvostjik varifrån vi voro och om Sverige var en stor stad. När vi gingo, sprang en av gubbarna fram och öppnade dörren för oss.

Det var en riktigt gemytlig krog, och ingen tänkte på att råna vår kassa, som bestod av 50 kopek för två sålda Stridsrop.

En äventyrlig dag hos Repin.

Petrograd i februari 1918.

Repin, Rysslands störste nu levande konstnär, bor i Kuokkola i Finland. Hans villa ligger djupt inne i den skog, som växer runt om byns lilla kyrka. Där lever han enstöringsliv, han som så många andra stora män, och fastän gammal vorden, svänger han dagen lång sin pensel till de världsbekanta saftiga, färgstarka dragen på stora dukar. Rysslands sista tsar, som för inte så länge sedan i en av Vinterpalatsets salar nådigt stödde sig på sin värja framför den store konstnärens staffli, sitter nu i Sibirien, ödmjuk, försagd och undfallande inför varje bajonettförsedd vaktpost. Men Ilja Repin sitter kvar i sin stuga, oberörd av revolutionens stormar och socialrevolutionens oreda.

— Tsaren, säger han, var en okultiverad, svag stackars vanlig man, det var hans främsta karaktärsdrag, och jag hoppas man kan spåra dem på porträttet.

Jag blev tillrådd att uppsöka den älskvärde konstnären, och min sista dag i Ryssland reserverade jag för ett besök i Kuokkola.

Emellertid är det nu ganska invecklat att komma från Ryssland till Finland. Kuokkola är visserligen en av de första stationerna på andra sidan gränsen, men utan särskilt tillståndsbevis är det inte rådligt att ge sig dit, sade man mig. Alltså gick jag att söka detta papper på petrogradska sidan i ett kommissariat. Mitt pass hade jag med mig och litet rubler i händelse av behov.

Kommissariatet är mycket fint utanpå. Om vi ägde den byggnaden i Stockholm, skulle den vara en bland våra sevärdheter. Det är ett av de dyrbaraste furstliga palatsen, och trapporna dit upp äro av renaste marmor.

I stenhallen står Venus, men hon har ett eldrött skynke virat om halsen, och fötterna äro kolossalt smutsiga. I trappan möter jag soldater, som på måfå visa mig en dörr, ty vi förstå varandra inte ett ord. De äro dock i allmänhet mycket vänliga och tillmötesgående, anstränga sig efter bästa förmåga att fatta och göra sig stort besvär. Det är naturligtvis fel rum jag kommer in i, men för att få se ett nutida ryskt kommissariat tar jag en rond genom alla rummen.

Det visar sig vara en trogen kopia av Smolnij vad arbetsintensitet och tjänstemän beträffar. Alla rum äro tomma på möbler, så när som på bord och stolar i ett hörn, och här sitter kullkastad en soldat, som har blyertspenna, papper och en stämpel framför sig. Han utfärdar tillståndsbevis för allt möjligt, ty i svabodalandet kan man inte röra sig så värst obesvärat utan en liten enkel papperslapp med stämpel och namnunderskrift av en skrivkunnig soldat. Runt om ligga soldaterna ungefär som på golvet i en kasern; de röka och långa te till varandra. Rummen se ut som skamfilade, en gång ytterst eleganta ramar till usla oljetryck.

Det bästa av allt hittade jag till sist; det var en stor trälår med ädelt vin, åtminstone femtio ouppdragna flaskor. Låren stod ute i hallen och hade väl inte hunnit längre — kanske var det sista nattens skörd.

Jag skulle inte få något tillståndsbevis här, men sedan jag framför den siste, obönhörligt bestämde soldaten brett ut en femrubel, satte han sig ned och tryckte stämpeln på ett pappershorn, och med detta sprang jag till Finska station.

Det artade sig till äventyr. Jag hade inte väl kommit upp på tåget förrän en drucken soldat stormade in i kupén, och genom att hotfullt svänga med sitt förmodligen laddade gevär körde han oss samtliga in

i sin tredjeklasskupé, medan han tog vår andra i besittning. Där satt jag, avvaktande händelsernas gång, med pass och tillståndsbevis i handen. På ryska sidan inträffade ingenting annat än att en liten gosse ställde sig i kupédörren och med vacker röst sjöng en sång om soldater, frihet och herrars blod. Han fick mycket pengar. En rysk officer förhörde sig hos mig om förhållandena i Sverige, om jag trodde han kunde få någon kontorsanställning där o. s. v.

Men i Bjeloostrov, gränsstationen, började det. Mitt tillståndsbevis var bara humbug, och det var bäst, att jag stannade kvar, tills saken blev undersökt. Detta sade en tysktalande officer, som legat och sovit på golvet, när jag kom in i visitationsrummet, och när han yttrat denna tänkvärda fras insomnade han på nytt omedelbart. Då gick jag och satte mig på tåget, som just gled ut från stationen. Ingen har varken förr eller senare sagt ett förebrående ord om detta mitt tillvägagångssätt.

På finska sidan var det som vanligt: rödgardisterna stormade in och fordrade att få se passen. Läsa kunde de inte, de prasslade med dem, och så var saken klar. Expeditionens egentliga ärende var att söka vapen. Med bössorna vårdslöst slängande på ryggen kröpo de under sofforna, klättrade i bagagehyllorna och stoppade till sist händerna i alla våra fickor.

Min ängslan att ett skott när som helst skulle brinna av var inte onödig. En liten gardist, just på väg under en soffa, förlorade en kula, som tog fäste i en resväska nära taket.

Ganska rädd steg jag av tåget i Kuokkola. Där stod en yngling med skötsamt utseende på perrongen, och jag frågade honom efter Repins villa. Han förstod bara ryska och finska, men Repin uppfattade han. Utan vidare förklaringar tog han fram en sparkstötting och bjöd mig sitta ned.

Här börjar den poetiska delen av min sista dag i Ryssland.

Ty ynglingen skjutsade mig med vinande fart över ett vackert, snöbetäckt landskap. Mellan höga tallar och granar började himlen redan glöda mot solnedgången, och på de små skogsstigarna mötte vi hemvandrande skolbarn. Det hade jag inte sett på en hel månad, ty det går inga små barn på Petrograds gator. De hålla sig snällt hemma hos sina rädda föräldrar, och om de någonsin bli stora, få de minnas månadslångt fängelse bakom fönsterrutorna, som ibland skallrade av skotten på gatorna.

Men här vandrade de käckt bland krigarfolket. Rödgardisterna med sina bjärt lysande röda band

kontrasterade överallt, där vi foro fram, mot snön och de gröna granarna. De hade arbete i skogen, de revo ned telefontrådarna.

Repins villa ligger inne i skogen bortom kyrkan. Man når den på en slingrande gångstig och överraskas av dess enkla utseende. Den har långt ifrån något av konstnärlighet över sig, tvärtom verkar den ledsamt sedesam.

Efter att ha knackat länge och blivit alldeles stel-frusna, både ynglingen och jag, kom äntligen en flicka och öppnade. Genom hennes och mitt sällskaps förenade ansträngningar fick jag klart för mig, att Repin låg och sov och att ett anslag utanför dörren bestämde onsdagarna som mottagningsdagar. Detta var torsdag. Det började skymma, och mitt tåg gick inte förrän om ett par timmar — vart skulle jag ta vägen?

Just i det kritiska ögonblicket, då jungfrun, som var av en obeveklig natur, tänkte dra igen dörren, kom en gammal grå gubbe i mjuka tofflor långsamt och försiktigt nedför trappan. Det var Repin. Det syntes att han nyss vaknat, för han stannade borta i förstugan och stirrade yrvaket på oss, utan att yttra ett ord. När jag skulle förklara mig, gjordes en tragisk upptäckt: ingen enda i hela huset kunde tala annat än ryska och finska. Repin, som rest över hela värl-

9†---181629. *G ar m, I bolsjevismens Petrograd.*

REPINS REVOLUTIONSBILD ÅR 1905.

den, hade glömt främmande språk; han talade litet franska, det var allt.

Med teckenspråk och ord lånade från alla möjliga språk underhöll vi varandra två timmar. Ynglingen och jag blevo först inbjudna att vänta litet i en tambur, där anslag, skrivna med blåkrita, uppmanade gästerna att ta av sig galoscherna, sätta paraplyet i hörnet m. m. I en visitkortskorg låg ett enda kort: Andrejewa Skilondz. På väggen hängde en reproduktion av Repins revolutionsbild 1905.

Sedan fick jag knappt en klar bild av något mer i Repins villa. Mörkret föll på och dolde alltsammans; elektriskt ljus fanns inte, och fotogen var det ont om i petroleumlandet. När vi bjödos in i den

låga matsalen, som var fylld av en oräknelig massa småting, måste vi treva oss till stolarna; samovaren puttrade vägledande, och vid en kopp te började Repin förhöra sig hos gossen, som skjutsat, om dagens händelser i Petrograd.

I tedrickningen deltog också Repins dotter, en mörk, egendomlig flicka, säkert över tjugo år gammal, med det långa håret hängande löst på ryggen. Hon vände hela tiden skyggt bort huvudet och ville helst försvinna, men så snart hon gått, ropade alltid Repin hennes namn med en stämma, som måste höras tvärs genom skogen, och då kom hon lydigt. En soldatklädd elev kallades ned från ateljé, och så sutto vi hela sällskapet samlade runt husets enda lyse: ett julgransljus, placerat på en stjälp mjölkflaska.

När ljuset brunnit alldeles ned, sutto Repin och jag ensamma i matsalen. Det var månljust ute, och strimman genom fönstret föll över den lilla grå gubben med det yviga håret, de goda, ironiska ögonen och det älskvärda leendet. Repin verkar ömsom fransman, ömsom rysk bonde. Han har gamla, skrumpna händer och bär alltid svarta halvvantar.

Men hans röst kunde gott tillhöra en ung människa, och hans rörelser äro nervöst livliga. Han kan säkert berätta mycket måleriskt på sitt eget språk.

På vår gemensamma jakt efter franska ord lät han mig veta sina tankar om det arma Ryssland.

— Det är slut nu med det landet, säger Ian. Lenin — han slår från sig med händerna — och hela hans följe dra ohjälpligt ned det i eländet. Vi äro snart färdiga för Tyskland, om detta får fortfara. Jag är en gammal republikan, men jag säger dock: detta är värre än tsarismen. Det kan inte gå; vi bli en visa i främmande länder. Ryssland går under.

— Men det kan ju komma räddning från något håll -

- Ja, den kan komma, och jag vet nog varifrån. Kosackerna bli våra räddare.

Jag visste inte då, att Repin härstammade från en gammal kosacksläkt, och jag förvånade mig hela kvällen över hans stora kosackbeundran.

— De måste komma; de äro modiga, entusiastiska, ivriga, beslutsamma. Först då blir det ordning. Jag hoppas vi ej vänta förgäves. Nu styres Ryssland, om man kan kalla det för styre, efter Bismarcks principer: med styrkans rätt.

Sedan talade Repin om sina resor och litet om sitt arbete. Han hade sett nästan hela världen. Italien älskade han, och Sverige beundrade han.

— Egentligen är nog Sverige paradiset i Europa — hur mycket mat kan man få där nu? Ni har också en målare, som jag beundrar mer än någon annan samtida, och det är Zorn. Så den mannen kan måla! Vilken styrka och färgsnille! Jag kommer till Sverige så snart tiderna bli sådana att man kan resa. Det landet lockar mig.

Nu kom eleven ned med ett fynd. Uppe i ateljén hade han hittat ett nytt julgransljus, och i dess sken åto vi den bästa middag jag fick i Ryssland. Man påstår om Repin, att han har underliga matsedlar, och visst är, att maten var ganska originell, men utsökt god var den. Ost fick ersätta bröd, och smör fanns det rikligt av, fast det var så nära hungerstaden.

Den lilla stund jag hade kvar begagnade Repin och jag till en rundtur i huset. Repin gick före och lyste med det lilla ljuset. Vi vandrade genom långa, smala rum, där en massa föremål lågo utbredda som på ett museum. Det erinrade mig om, att denna villa är avsedd till ett Repins-museum efter konstnärens död, testamenterad av en svensk dam, som en längre tid förestod hans hem. Ett porträtt i kroppsstorlek av denna vackra kvinna hängde på en vägg bland en mängd dyrbara konstverk.

Längst upp är ateljén. Den är inte så särdeles stor, verkar åtminstone i sparsam belysning ett stort

vindskontor. Vi treva oss fram efter den lilla lysande pricken, och Repin för ljuset tätt inpå de tavlor han vill visa. För närvarande är han sysselsatt med en stor duk med religiöst motiv.

Till sist sätter han ljusstumpen mot ett blekt, långt ansikte med egendomligt bestämda drag, fastän sjukliga och nervösa. Det är Kerenskij, som också suttit modell för den gamle konstnären. Ett amerikanskt sällskap, som brunnit av beundran för den nu så allmänt föraktade mannen, flade. beställt hans porträtt av Repin. Med Kerenskij försvann också det amerikanska sällskapet. Nu kan någon annan få övertaga det unika porträttet, som ligger ofullbordat i Repins ateljé. Konstnären beundrar inte f. d. hjälten.

Repins son målar också. Fadern är full av beundran för honom och hoppas, att han skall ha en stor framtid framför sig. Några av hans arbeten hänga i hallen.

— Kom ihåg: onsdagar mellan 3 och 5, säger Repin vid avskedet, alldeles som i en fransk roman.

Fröken Repin ler blygt och yttrar det första ordet för kvällen: Au revoir.

Eleven följer mig till stationen. Det sista jag ser av den originelle gamle målaren är hans arm, som

lyfter julgransljuset intill fönsterrutan. Det faller en liten ljusglimt över slingerstigen, men sedan få vi reda oss med månen, som Sparsamt skiner mellan träden.

I skogen möta vi ett lass rödgardister. På hästens hals hänger en liten lykta, som lyser över vägen. När vi passera, skjuta de av ett skott i rymden. Rödgardisterna tycka som barn: det är så roligt att skrämma.

Min väntan på stationen är ett kapitel för sig. Tåget var tre timmar försenat, och dessa tillbragte jag i en tredje klass väntsal bland hundra rökande soldater. Stationen var i de rödas våld, och stationsinspektoren hade nyss varit speceribitråde.

Eleven och jag underhöllo oss ivrigt med var andra genom att rita upp på papper, vad vi hade att säga. Detta föreföll misstänkt i soldaternas ögon. Mitt sällskap sade till dem att inte lägga sig i vad vi gjorde, men detta togs illa upp. En skock soldater försvunne och kommo igen med den största rödgardist jag sett. Han röt åt mig att visa mitt pass. Efter detta följde ett hand- och mungemäng, under vilket jag stod oskuldsfullt oförstående. Passet slets mellan rödgardister och soldater; det fick hundra svarta tummar på baksidan, och därtill var det fulla tio minuter alldeles försvunnet.

Slutligen återfann mitt ängsliga öga passet hos den mtalade store rödgardisten, och efter ett alldeles äkert bedårande leende från min sida fick jag det illbaka. Slagsmålet och grälet, vilket började och lutade med en omotiverad häftighet, vartill endast yssar äro i stånd, uppstod genom delade meningar om em som egentligen skulle se papperet -- ryssarna eller innarna?

Tåget kom äntligen i samma ögonblick jag fått asset i mina händer. När klockan var halv ett stod jag id Finska stationen i Petrograd. Jag skulle ha varit där alv nio. Spårvagnarna, som egentligen skulle sluta rafiken vid niotiden, gingo ännu, tack vare den älsignade oredan.

De gingo ett stycke, men resten fick jag springa lldeles ensam genom de mörka gatorna. Det är kanske nformigt att upprepa, men det var vinplundring på itenij denna min sista kväll, alldeles som den första. kotten haglade och skriken skuro genom tystnaden, en jag vågade denna gång inte stanna och betrakta kådespelet.

Jag fick betala min skatt till rånarna i Petrograd i ista stund. En riktigt vänlig och älskvärd civilklädd erre kom fram och tog min lånade pälskrage stillsamt å en mörk bakgata. Varken han eller jag sade ett ord.

När jag kom in i mitt rum öppnade jag fönstret

och gjorde vad man gör, när man kommer ihåg det om kvällarna i Petrograd. Jag gick fram till fönstret och lyssnade efter skotten. Det kom först bara ett enda, ett skarpt, dånande kanonskott. Men ett ögonblick senare lossade kulsprutorna: mördandet och plundrandet var i gång i världens olyckligaste stad, guldgrävarlägret Petrograd.

Edvard Möller

TORA GARM

I BOLSJEVISMENS
PETROGRAD

S T O C K H O L M

AKTIEBOLAGET LJUS
F Ö R L A G

Ny krigslitteratur

NILS CHRISTIERNSSON

HINDENBURGS FRONT

Kr. 2:75.

MED TYSKA U-BÅTAR OCH I TYSKA FÅNGLÄGER

Kr. 2:50.

ERNST KLEIN

REVOLUTIONSDAGAR

RESEBREV FRÅN PETROGRAD

Kr. 3:75.

ARVID KNÖPPEL

BARBARER

SKILDNINGAR FRÅN TYSKLAND
OCH FRONTEN I ÖSTER

Kr. 3:75.

RYSK OFFICER AV FINSK BÖRD

SJU MÅNADER I FÄLT

MED RYSKA ARMÉN 1914—1915

Kr. 3:75.

W. WALLER

DÄR VÄLDET RÅR

EN SVENSK FÖRVALTARES UPP-
LEVELSER VID RYSKA FRONTEN,
I RIGA o. PETROGRAD

Kr. 4:75.

Pris 4 kr. 50 öre

Stockholm 1918. P. A. Norstedt & Söner. 181549

Till
Fru Märta Möller
på X:te födelsedagen.
Godt och glad och leende
och med blicken vänligt seende.
Det är det intryck som man får,
när man mot Fru Möller går.

Tag nu dessa enkla ord
som en hyllning
vid Ett festligt dukad' bord.
Och dessa vårens fagra blommor,
som här läggas för Er fot
tag dem till emot
som en hyllningsgåva
av en beundrare,
som vill Er fägring lova.

Söderhamn 20/4 1943

Alfson Platen,
Kapten